

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
«Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ.ΕΞΕΤΑΣΑΤΕ ΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ
ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ»

ΔΗΜΗΤΡΑ ΤΖΟΓΑΝΗ

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΛΛΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

ΠΑΤΡΑ, 2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	8
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΟΔΟΣ -ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ.....	8
1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	8
1.2 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ. ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ.....	9
1.3 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	15
Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	15
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	15
2.2 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	16
2.3 ΚΙΝΗΤΡΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	17
2.4 Η ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ.....	18
2.5 ΚΥΡΙΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ – ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ.....	20
2.6 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ	22
2.7 Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ....	24
2.8 ΟΙ ΔΥΟ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ.....	25
2.8.1 Η δημιουργική διάσταση.....	25
2.8.2 Η ουσιαστική διάσταση.....	27
2.9 Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ.....	28
2.10 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΔΙΕΡΓΑΣΙΑΣ (ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ).....	28
2.11 ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ.....	29
2.12 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ	29
2.13 Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΩΣ ΑΤΜΟΜΗΧΑΝΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	30
2.14 ΤΟ ΝΕΟ ΤΕΧΝΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	33
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ (e-commerce).....	33
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	33
3.2 ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ: ΤΟ ΚΥΡΙΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ.	36
3.3 ΜΟΡΦΕΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ	37
3.4 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ.....	41

3.5 ΤΥΠΟΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ	43
3.6 ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ Η ΥΠΟΔΟΜΗ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ.....	45
3.7 ΠΙΕΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ.....	46
3.8 ΑΠΟΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	51
Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ /ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΝ.....	51
4.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	51
4.2 Η ΑΦΟΡΜΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ	53
ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.	53
4.3 Η ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ ΒΑΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΣΣΟΜΕΝΩΝ ΟΝΤΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΙΔΟΥΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ.....	54
4.4 ΤΑ ΥΠΕΡ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΤΑ ΟΙ ΚΑΙ ΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	63
ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ	63
5.1 ΓΕΝΙΚΑ	63
5.2 ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ.....	65
5.3 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ	68
5.4 Η ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	71
5.5 Η ΧΑΜΗΛΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	72
5.6 Η ΕΚΤΕΤΑΜΕΝΗ ΠΑΙΔΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ.....	74
5.7 Η ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΑΝΙΣΟΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ Η ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΤΟΥ ΣΤΑ ΥΨΗΛΟΤΕΡΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΑ ΚΛΙΜΑΚΙΑ	75
5.8 ΣΧΕΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ.....	76
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	79
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	81
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ.....	82

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με το πέρασμα των ετών, παρατηρούμε έναν επιταχυνόμενο ρυθμό ελεύθερης και απρόσκοπτης μετάδοσης πληροφοριών, οι οποίες στη συνέχεια μετατρέπονται αναπόφευκτα σε νέες γνώσεις, νέες αντιλήψεις και νέες ιδέες. Η εφαρμογή αυτών βρίσκει πρόσφορο έδαφος στο πεδίο των νέων τεχνολογιών, όπου καινοτόμες πρακτικές συμβάλλουν θετικά τόσο στο βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων όσο και στην οικονομική ανάπτυξη ενός τόπου κατ' επέκταση.

Η ανάπτυξη νέων τεχνολογιών προάγει τις συνθήκες εργασίας σε ένα επιχειρησιακό μοντέλο, τονώνει την ποσότητα αλλά και την ποιότητα των εμπορικών προϊόντων, ενώ -ταυτόχρονα- συντελεί στη μείωση της αλλοίωσης του φυσικού περιβάλλοντος. Το σύνολο αυτών των δεδομένων έχει άμεση και θετική επίδραση στον οικονομικό τομέα μιας χώρας, εφόσον μειώνεται το κόστος παραγωγής και παράλληλα αυξάνεται η ταχύτητα της παραγωγικής διαδικασίας. Κατ' αυτόν τον τρόπο δημιουργούνται ευνοϊκές προϋποθέσεις για μεγιστοποίηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας στο εσωτερικό, όπως και για αύξηση των εξαγωγικών προϊόντων.

Πέρα από την παραγωγή και διακίνηση υλικών αγαθών, οι επιστήμονες και οι ερευνητές παράγουν νέες επινοήσεις και εφευρέσεις, προάγουν την αποτελεσματικότητα παλαιότερων μεθόδων, ενώ διακινούν νέες ιδέες και εμπειρίες προς άλλους συναδέλφους τους. Η γόνιμη αυτή διαδικασία ανταλλαγής απόψεων, ανοίγει νέους δρόμους συνεργασίας μεταξύ των κρατών και συνεπώς την ομαλοποίηση των διακρατικών σχέσεων. Η διαπίστωση αυτή μεταφράζεται σε μακρύτερες περιόδους ειρήνης και άρα σε διαρκή άνθιση όλων των τομέων της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Εύλογα καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως οι νέες τεχνολογίες αποτελούν πανίσχυρο παράγοντα ουσιαστικής και αποτελεσματικής ανάπτυξης της οικονομίας με άμεσο αλλά και με έμμεσο τρόπο. Οι νέες γενιές θα κληρονομήσουν όχι μόνο ένα αποδοτικότερο και σταθερότερο οικονομικό σύστημα, αλλά και αρτιότερες συνθήκες εργασίας και διαβίωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΟΔΟΣ -ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η έννοια της τεχνολογικής προόδου, και γενικότερα της ανάπτυξης, είναι σχετικά πρόσφατη στην ιστορία της ανθρωπότητας και πιο συγκεκριμένα χρονολογείται από την περίοδο της Αναγέννησης.

Οι γεωγραφικές ανακαλύψεις που αποκάλυψαν την ύπαρξη νέων κόσμων, οι αστρονομικές παρατηρήσεις που άλλαξαν πολλές από τις επικρατούσες αντιλήψεις, η σύγχρονη επιστήμη – ή Νέα Φιλοσοφία – συνέβαλαν στο να δημιουργηθεί ένα σώμα γνώσεων και μια νέα αντίληψη του ανθρώπου για το περιβάλλον του και την υπόστασή του μέσα σ' αυτό. Οι νέες γνώσεις καταγράφονται σε πολλές εκδόσεις που ασχολούνται με θέματα όπως η νέα αλχημεία, η αστρονομία, η χημεία, η ιατρική κ.ά.

Από την Αναγέννηση και έπειτα η φύση της έννοιας της τεχνολογικής προόδου επηρεάστηκε στο Δυτικό Κόσμο από μια σειρά νέων αντιλήψεων, που της έχουν προσδώσει μια σειρά χαρακτηριστικών. Για παράδειγμα η τεχνολογική πρόοδος συμβάλει άμεσα στη βελτίωση της υλικής, κοινωνικής, πολιτιστικής και πνευματικής ζωής με αποτέλεσμα να επιταχύνει την ανάπτυξη του πολιτισμού, έχει κατακτήσει τη φύση και την έχει αναγκάσει να εξυπηρετεί τον άνθρωπο. Η τεχνολογία και ο πολιτισμός έφτασαν στο απόγειό τους στο Δυτικό εκβιομηχανισμένο κόσμο.

Αποσπασματική κριτική σ' αυτά τα σημεία συναντάμε από τον 17 ο αιώνα, ενώ από τα μέσα του 20ου η κριτική αφορά το σύνολό τους για να οδηγήσει σε μια στάση σκεπτικισμού. Η τεχνολογική αλλαγή δε σημαίνει αναγκαστικά γενικευμένη πρόοδο. Πολλά από τα κριτήρια που

χρησιμοποιούμε για να συγκρίνουμε τη σύγχρονη Δυτική κοινωνία μας με άλλες σύγχρονες αλλά διαφορετικές κοινωνίες, ως προς το τεχνολογικό και πολιτισμικό τους επίπεδο αντικατοπτρίζουν απλώς τον τρόπο με τον οποίο έχουμε επιλέξει να ζούμε.

Οι μεγάλες καταστροφές του Chernobyl, του Bhopal, του Three Mile Island, του Τιτανικού δεν αποτελούν παρά μερικές από τις καταστροφές που αποδεικνύουν ότι η τεχνολογική πρόοδος δεν συντελείται πάντοτε κάτω από τον απόλυτο έλεγχο και την επιτήρηση του ανθρώπου.

Η τεχνολογία ιστορικά, αποτέλεσε το στοιχείο που διαφοροποίησε τις φάσεις της ανθρώπινης εξέλιξης, προσδιόρισε τις ικανότητες επιβίωσης και κυριαρχίας λαών και πολιτισμών ή την πτώση και την περιθωριοποίησή τους, και πλέον οδηγεί σε καινούργια σχήματα οργάνωσης των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών σχέσεων σε παγκόσμιο επίπεδο. Ουσιαστικά είναι ένα ισχυρό εργαλείο οικονομικής αλλαγής, κοινωνικής δυναμικής και πολιτικής δύναμης.

1.2 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ.

Ο Smith αναγνώρισε το θετικό ρόλο της τεχνολογικής προόδου στην αύξηση του πλούτου και διέκρινε τον τρόπο με τον οποίο ο καταμερισμός της εργασίας δημιουργεί θετικές προϋποθέσεις τεχνολογικής προόδου, η οποία με τη σειρά της, αντενεργεί στην επέκταση του καταμερισμού, στη βελτίωση της ποιότητας και της παραγωγικότητας της εργασίας και κατά συνέπεια στην αύξηση του πλούτου. Η συγκεκριμένη μορφή που ακολουθεί ο Smith, στοιχειοθετεί μια πολύπλοκη και πολυεπίπεδη σχέση ανάμεσα στην τεχνολογική πρόοδο και την οικονομική ανάπτυξη και παράλληλα τις εντάσσει στη δυναμική του καταμερισμού της εργασίας. Από τις ιδέες του Smith

ξεκίνησαν δύο ρεύματα θεωρητικής σκέψης. Το ένα, μέσω του Ricardo και του Mill, οδήγησε στη Νεοκλασική Θεωρία, η οποία αντιμετωπίζει την τεχνολογική πρόοδο ως διάσταση που προσδιορίζεται έξω από το οικονομικό σύστημα. Το άλλο, το οποίο ακολουθεί πιστά τις αναλύσεις του Smith, και αναπτύχθηκε κύρια από τον Marx, αντιμετωπίζει την τεχνολογία ως εσωτερική διάσταση του οικονομικού συστήματος. Δε λείπουν βέβαια οι προσεγγίσεις που επιχειρούν να συνδέσουν αυτές τις δυο βασικές θεωρητικές κατευθύνσεις.

Ο Ricardo και ο Malthus διερεύνησαν τις επιπτώσεις της τεχνολογικής προόδου, ιδιαίτερα εκείνης που ενσωματώνεται σε νέες μηχανές παραγωγής, πάνω στην απασχόληση του εργατικού δυναμικού. Παρόλο που διαπίστωσαν ότι η τεχνολογική πρόοδος περιόριζε την απασχόληση, δεν προχώρησαν στη συστηματική ανάλυση του φαινομένου επειδή αντιμετώπισαν την τεχνική πρόοδο σαν εξωγενή παράγοντα. Σύμφωνα με τον J.S. Mill οι οικονομίες τείνουν προς ισορροπία στο σημείο που ορίζεται από την κατάσταση στασιμότητας. Η τεχνολογική πρόοδος αντιμετωπίζεται ως ένας παράγοντας που προκαλεί μεταβατικές διαταραχές. Η αντίληψη αυτή επηρέασε την ανάπτυξη της οριακής θεωρίας και την ενασχόλησή της με τον προσδιορισμό των προϋποθέσεων της στατικής γενικής ισορροπίας στο υπόδειγμα του τέλει ανταγωνισμού.

Ο Marx παρέλαβε τις αρχικές ιδέες από τον Smith και τον Ricardo και στη συνέχεια τις έβαλε σε αυστηρή κριτική και σε λεπτομερή εμπειρικό έλεγχο, τις προσάρμοσε στις συνθήκες του ώριμου καπιταλισμού της εποχής του και τις ανέπτυξε. Υποστήριξε την άποψη για συνεχή ανάπτυξη και υπέρβαση του καπιταλισμού. Για τον Marx η τεχνολογική πρόοδος είναι ταυτόχρονα αίτιο και αποτέλεσμα. Συνδέεται αναπόσπαστα με τη διαδικασία της καπιταλιστικής συσσώρευσης. Η καπιταλιστική επιχείρηση βρίσκεται κάτω από συνεχή πίεση να επενδύει

τα κέρδη που αποκτά από την εκμετάλλευση της εργατικής δύναμης σε νέα μέσα παραγωγής για να αντικαταστήσει τα φθαρμένα, να αυξήσει την ποσότητά τους και να κρατά σταθερή και στενή επαφή με την τεχνολογική εξέλιξη. Πιο πρόσφατες έρευνες (Matthiews,1982, Denison,1985, Jorgenson,1990) αποδίδουν περίπου το ένα τρίτο της ανάπτυξης στην τεχνολογία, κάνοντας όμως μια σημαντική παράληψη με το να μην αναφέρονται στις αιτίες που ευθύνονται για την τεχνολογική πρόοδο.

Είναι δύσκολο να μετρήσει κανείς το μέγεθος του προϊόντος μιας επιχείρησης που προέρχεται από τις καινοτομικές αλλαγές. Μια από τις πιο σημαντικές κατηγοριοποιήσεις των μελετών είναι ο βαθμός που αυτές επιχειρούν να ενδογενοποιήσουν το πλεόνασμα της νέας τεχνογνωσίας και της διαδικασίας διασποράς της. Τα οφέλη από την έρευνα εξαπλώνονται και στις επιχειρήσεις με την οποίες γειτνιάζουν με αποτέλεσμα να επωφελούνται όχι μόνο από την εγχώρια τεχνολογική υποδομή αλλά και από την έρευνα που διεξάγεται στο εξωτερικό.

Ωστόσο, μέχρι πριν από τρεις δεκαετίες το τεχνολογικό στοιχείο για την κυρίαρχη –νεοκλασική - οικονομική θεωρία δεν ήταν παρά ένα υπόλοιπο, που παράλληλα με τους δυο βασικούς συντελεστές παραγωγής ,το κεφάλαιο και την εργασία, έπρεπε να ληφθεί υπόψη για την ανάλυση και την ερμηνεία των οικονομικών φαινομένων.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1970 και κυρίως τα τελευταία χρόνια, ένας νέος και ιδιαίτερα δυναμικός επιστημονικός χώρος άρχισε να διαμορφώνεται γύρω από τα οικονομικά θέματα που σχετίζονται με την τεχνολογία και την τεχνική αλλαγή με σοβαρές προεκτάσεις στην οικονομική και κοινωνική αλλαγή.

Στην ελληνική οικονομία και κοινωνία, όπου το θέμα της τεχνολογίας στις πολιτικές και κοινωνικές προτεραιότητες είχε περιθωριακή θέση μέχρι πρόσφατα, η σχέση τεχνολογίας και ανάπτυξης

θα έπρεπε να βρίσκεται στο επίκεντρο του θεωρητικού και πολιτικού προβληματισμού. Η κρίση που περνάει η ελληνική οικονομία, οι εντεινόμενες ανισορροπίες που προκύπτουν σε όλα τα επίπεδα της οικονομίας, η αδυναμία αποτελεσματικής συγκράτησης και χειραγώγησής τους, αποτελούν απόρροια της αδυναμίας της οικονομίας να ολοκληρώσει αυτό που άλλες νέο-ανερχόμενες χώρες πέτυχαν την τελευταία δεκαετία.

1.3 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Η οικονομική της τεχνολογίας (ή Οικονομικά της Τεχνολογίας ή Εξελικτική Οικονομική) είναι ένας νέος κλάδος των οικονομικών επιστημών που δημιουργήθηκε τα τελευταία 30 – 35 χρόνια. Η ανάπτυξη της οικονομικής της τεχνολογίας υπαγορεύθηκε μακροχρόνια από την ανάγκη εκσυγχρονισμού της οικονομικής θεωρίας και την ανάγκη να γίνει πιο ρεαλιστική. Αυτή η ανάγκη είναι αποτέλεσμα δυο κυρίως παραγόντων. Ο πρώτος παράγοντας είναι η δυσφορία με την ισχύουσα ορθόδοξη οικονομική θεωρία (νεοκλασική θεωρία) εξαιτίας της δυσκολίας της να περιγράψει το οικονομικό μας περιβάλλον. Η θεωρία χωλαίνει όταν καλείται να εξηγήσει την προέλευση και τα αίτια της ανάπτυξης. Σε όλα τα αναπτυξιακά υποδείγματα νεοκλασικής προέλευσης, αν επιμερίσουμε ένα ποσοστό της ανάπτυξης στο κεφάλαιο και ένα άλλο στην εργασία, μένει πάντα ένα σημαντικό υπόλοιπο (40-60%) που δεν μπορεί να δικαιολογηθεί, γνωστό ως υπόλοιπο του Abramowitz ή υπόλοιπο του Solow.

Ένα άλλο πρόβλημα που συναντάμε στη θεωρία οικονομικής ανάπτυξης όπου η αναντιστοιχία μεταξύ των προβλέψεων βασισμένων στην ισχύουσα θεωρία και της πραγματικότητας ως προς τη σύγκλιση μεταξύ πρωτοπόρων και ουραγών συνηγορεί έντονα υπέρ μιας νέας

θεωρίας οικονομικής ανάπτυξης. Η ισχύουσα θεωρία προβλέπει σύγκλιση των οικονομιών ενώ η πραγματικότητα διαφέρει. Αντίστοιχα προβλήματα συναντάμε και σε άλλους τομείς της οικονομικής θεωρίας όπως για παράδειγμα στη μικροοικονομική θεωρία, στον τομέα των διεθνών σχέσεων κ.ά.

Ο δεύτερος παράγοντας είναι η συνειδητοποίηση της ολοένα και μεγαλύτερης παρουσίας της τεχνολογίας στο οικονομικό γίγνεσθαι και χρησιμοποιείται στην προσπάθεια για την αύξηση της παραγωγικότητας στο πλαίσιο ενός συνεχώς αυξανόμενου ανταγωνισμού. Ο μηχανισμός ανταγωνισμού επηρεάζεται με αποτέλεσμα ένα μέρος της αγοράς να κινείται με βάση τη μικροοικονομική θεωρία, δηλαδή προϊόντα που ανταγωνίζονται βάση τιμών. Υπάρχουν όμως και προϊόντα ανώτερα, σύγχρονης ή προηγμένης τεχνολογίας που δεν ανταγωνίζονται βάση τιμών αλλά βάση καινοτομίας. Για παράδειγμα ένας ηλεκτρονικός υπολογιστής θα επιτύχει στην αγορά εάν έχει τα καινοτομικά χαρακτηριστικά που τον αναδεικνύουν ανώτερο από τους ήδη υπάρχοντες σχεδόν ανεξαρτήτως τιμής.

Η οικονομική της τεχνολογίας αποτελεί μία αντίδραση στην ορθόδοξη οικονομική γνώση, μια διαμαρτυρία στο γεγονός ότι η ορθόδοξη οικονομική γνώση αναφέρεται στην τεχνολογική και τεχνική αλλαγή σαν μια εξωγενή μεταβλητή. Η οικονομική της τεχνολογίας δεν επικεντρώνεται σε ένα μόνο μέρος της οικονομικής θεωρίας αλλά προσπαθεί να δει πώς αλλάζει αυτή συνολικά, εισάγοντας τον παράγοντα τεχνολογία μέσα στην ανάλυση.

Δεν αποτελεί κάθετο κλάδο της οικονομικής επιστήμης όπως π.χ. η μικροοικονομική θεωρία, η νομισματική θεωρία κ.τ.λ., αλλά οριζόντιο κλάδο που αγγίζει και επηρεάζει όλους τους κάθετους εκτός από αυτούς που αποκαλούμε εργαλεία, όπως η στατιστική. Βεβαίως η υπάρχουσα οικονομική γνώση χρειάστηκε περισσότερο από δύο αιώνες για να

δημιουργηθεί και δεν μπορούμε να περιμένουμε την αντικατάστασή της από κάτι άλλο μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα.

Είναι πιθανό στο μέλλον να υπάρξει μια ολοκληρωμένη και δομημένη κριτική της υπάρχουσας θεωρίας που να ενσωματώνει τις απαγορεύσεις της τεχνολογικής αλλαγής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο όρος «τεχνολογική πρόοδος», και γενικότερα η έννοια της ανάπτυξης, είναι αρκετά καινούρια στην ιστορία της ανθρωπότητας. Συγκεκριμένα χρονολογείται από την περίοδο της Αναγέννησης. Η ανακάλυψη νέων περιοχών, πέρα από τα όρια του γνωστού ως τότε κόσμου, άρα και η ανακάλυψη νέων κόσμων, οι αστρονομικές παρατηρήσεις που έφεραν ανατρεπτικές αλλαγές σε πολλές από τις επικρατούσες αντιλήψεις, η σύγχρονη επιστήμη – ή Νέα Φιλοσοφία – συνέβαλαν στο να δημιουργηθεί ένα σώμα γνώσεων και μια νέα αντίληψη του ανθρώπου για το περιβάλλον του και την υπόστασή του μέσα σ' αυτό.

Από εκείνη την εποχή και έπειτα η έννοια της τεχνολογικής προόδου επηρεάστηκε, κυρίως στο Δυτικό Κόσμο, από μια σειρά νέων αντιλήψεων, και οι οποίες της έχουν προσδώσει μια σειρά χαρακτηριστικών. Για παράδειγμα η τεχνολογική πρόοδος συμβάλει άμεσα στη βελτίωση της υλικής, κοινωνικής, πολιτιστικής και πνευματικής ζωής με αποτέλεσμα την επιτάχυνση της ανάπτυξης του πολιτισμού, έχει κατακτήσει τη φύση και την έχει αναγκάσει να εξυπηρετεί τον άνθρωπο. Η τεχνολογία και ο πολιτισμός έφτασαν στο απόγειό τους στο Δυτικό εκβιομηχανισμένο κόσμο.

Σε όλα αυτά τα γεγονότα δεν συναντάμε κριτική παρά μόνο γύρω στον 17ο αιώνα, για πρώτη φορά, ενώ από τα μέσα του 20ου αρχίζει να γίνεται συχνότερα και με μεγαλύτερη ένταση, αυτή αφορά στο σύνολό τους, και οδηγεί σε μια στάση έντονου σκεπτικισμού. Όλα αυτά βέβαια

δεν σημαίνουν ότι η πρόοδος σε αυτόν τον τομέα έχει μόνο θετικά αποτελέσματα.

Μεγάλες καταστροφές όπως του Three Mile Island, του Chernobyl, του Bhopal, ή η βύθιση του Τιτανικού δεν αποτελούν παρά μόνο ένα μέρος από τις καταστροφές που αποδεικνύουν ότι η τεχνολογική πρόοδος δεν συντελείται πάντοτε κάτω από τον απόλυτο έλεγχο και την επιτήρηση του ανθρώπου.

Η τεχνολογία ιστορικά, αποτέλεσε το στοιχείο που διαφοροποίησε τις φάσεις της ανθρώπινης εξέλιξης, προσδιόρισε τις ικανότητες επιβίωσης και κυριαρχίας λαών και πολιτισμών ή την πτώση και την περιθωριοποίησή τους, και πλέον οδηγεί σε καινούργια σχήματα οργάνωσης των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών σχέσεων σε παγκόσμιο επίπεδο. Ουσιαστικά είναι ένα ισχυρό εργαλείο οικονομικής αλλαγής, κοινωνικής δυναμικής και πολιτικής δύναμης.

2.2 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Την τεχνολογία μπορούμε να την ορίσουμε, σύμφωνα με τον Schmookler ως «ένα σύνολο γνώσης των βιομηχανικών τεχνών και το ρυθμό τεχνολογικής προόδου ως ρυθμό με τον οποίο αυξάνεται αυτό το απόθεμα γνώσης». Σύμφωνα με τον Solow, εκτός του κεφαλαίου και της εργασίας, οτιδήποτε άλλο μετατοπίζει την καμπύλη παραγωγής, μπορεί να θεωρηθεί ως τεχνολογική εξέλιξη. Μετά τη βελτίωση της παραγωγικότητας -που μπορούμε να θεωρήσουμε ότι οφείλεται σε μια αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης της τεχνολογίας – ένας εργαζόμενος, σε δεδομένο- λόγω κεφαλαίου, χρόνο εργασίας, θα μπορεί να παράγει περισσότερες μονάδες προϊόντος

2.3 ΚΙΝΗΤΡΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Οι συνθήκες που έκαναν τον άνθρωπο να χρησιμοποιεί ολοένα και περισσότερο τη χρήση της τεχνολογίας, από την πιο πρωτόγονη μέχρι τη σημερινή της μορφή, είναι οι εξής:

- Αξιοποίηση όλων των φυσικών πόρων καθώς και των πρώτων υλών
Χρήση πετρωμάτων, ξυλείας, μετάλλων και όλων των αγαθών που βρίσκονται ελεύθερα στη φύση.
- Περιορισμός σωματικής καταπόνησης
Εφαρμογή μοχλού, απλών και σύνθετων μηχανών (γερανός, καταπέλτης κλπ.)
- Νέες πηγές ενέργειας
Ζωική δύναμη, αέρας (ιστίο, ανεμόμυλοι), φωτιά, καύσιμη ύλη (πετρέλαιο)
- Ανάπτυξη παραγωγικών δυνάμεων
Χρήση μηχανών παραγωγής (κλωστοϋφαντουργία)
- Ελευθερία επικοινωνίας
Από τις αρχαίες φρυκτωρίες και τα σήματα καπνού (ινδιάνοι) μέχρι την κινητή τηλεφωνία και το διαδίκτυο
- Εμπόριο – μεταφορές
Θαλάσσιες μεταφορές, κάρα, φορτηγά, τρένα, αεροπλάνα
- Βελτίωση βιοτικού επιπέδου
Από τη στοιχειώδη χρήση της σπηλιάς = στέγης και της φωτιάς = εστίας μέχρι τις σημερινές γνωστές ανέσεις!

2.4 Η ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ

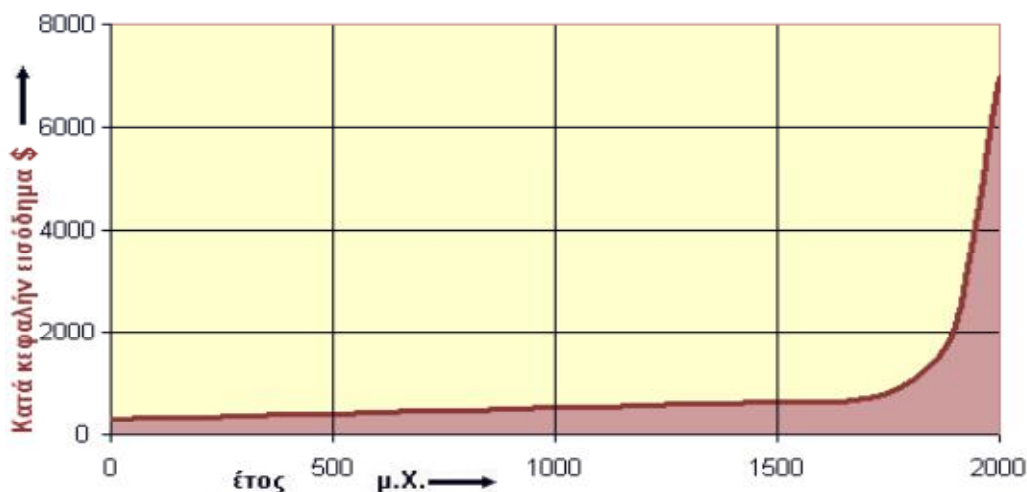
Η σημασία που έχει αποκτήσει η συζήτηση για την καινοτομία της τεχνολογίας και η αναζήτηση των παραγόντων που μπορούν να την επηρεάσουν προς όφελος της οικονομίας και της κοινωνίας, ξεκινά από τη διαπίστωση ότι «πλέον οι οικονομικές επιδόσεις εξαρτώνται όλο και περισσότερο με άμεσο τρόπο από την ικανότητα των ατόμων, των επιχειρήσεων, των περιφερειών και των χωρών να μαθαίνουν και να καινοτομούν» (Lundvall 1997).

Αν θέλαμε να δώσουμε στην καινοτομία έναν ορισμό, στον οποίο θα περιλαμβάνονται όλες τις διαδικασίες που μπορεί περιληφθούν σε αυτό τον όρο, τότε ως καινοτομία εννοούμε «την αναζήτηση, την πειραματική εφαρμογή, την ανάπτυξη, την μίμηση και την υιοθέτηση νέων προϊόντων, νέων διαδικασιών παραγωγής και νέων οργανωτικών Επιλογών» (Lundvall 1997).

Μελετώντας τις ανθρώπινες δραστηριότητες, προκύπτει ότι οι τεχνικές επινοήσεις, ακόμα και στις πρώιμες εποχές, προηγούνται οποιουδήποτε άλλου νεωτερισμού. Αυτές οι επινοήσεις, αφενός δημιούργησαν το απαιτούμενο περίσσειμα πόρων (πλούτο) για να έχει την ευχέρεια ο άνθρωπος να ασχοληθεί με ηθικά και αισθητικά ζητήματα και αφετέρου βοήθησαν αποτελεσματικά στη γενικότερη βιολογική, οικονομική και κοινωνική πρόοδο.

Προς επιβεβαίωση του ισχυρισμού ότι η τεχνολογική (και η επιστημονική) πρόοδος δημιουργεί πλούτο και για να εκτιμήσουμε αυτό τον πλούτο ποσοτικά, αξιοποιούμε τις μελέτες του οικονομολόγου Angus Maddison οι οποίες συντάχθηκαν στις αρχές του 21ου αιώνα για

λογαριασμό του ΟΟΣΑ. Σύμφωνα με αυτές τις μελέτες η εξέλιξη του κατά κεφαλήν εισοδήματος για τους κατοίκους της Ευρώπης ήταν, σε σταθερές τιμές, επί περίπου 1700 χρόνια σχεδόν αμετάβλητη, από 300\$ στη ρωμαϊκή εποχή στα 500\$ το έτος 1700. Η πρώτη εκτίναξη πλούτου αρχίζει από το 1700 μέχρι το 1820 και είναι, προφανώς, συνέπεια της βιομηχανικής επανάστασης.

Το 1820, σύμφωνα με τις στατιστικές σειρές του Maddison, το κατά κεφαλήν εισόδημα αγγίζει την οροφή των 1.000 δολαρίων για να φθάσει τα 2.000 δολάρια το 1913 με τη δεύτερη βιομηχανική επανάσταση που ξεκίνησε από τους σιδηροδρόμους και τη χαλυβουργία για να καταλήξει στη μαζική παραγωγή αυτοκινούμενων οχημάτων με τις τεχνικές επινοήσεις στην ηλεκτροτεχνία (γεννήτριες, κινητήρες, γραμμές μεταφοράς ενέργειας κλπ.), τη μηχανολογία (μηχανές εσωτερικής καύσης, εργαλειομηχανές κλπ.), τη μεταλλουργία, τη χημεία κ.ο.κ.

Μετά το β' παγκόσμιο πόλεμο, η τεχνολογική πρόοδος εξελίσσεται ραγδαία και η τρίτη βιομηχανική επανάσταση με την πληροφορική, τις επικοινωνίες, τη βιοτεχνολογία κ.ά. αλλάζει κυριολεκτικά την Ευρώπη, ανεβάζοντας το κατά κεφαλήν εισόδημα το έτος 2001 στα 7.000 δολάρια. Ο πλούτος που παρήγαγε δηλαδή η Ευρώπη στη διάρκεια των ετών του 20ού αιώνα ήταν επταπλάσιος εκείνου που δημιουργήθηκε τους

προηγούμενους 19 αιώνες (A. Maddison: «The World Economy, Historical Statistics», OECD)

2.5 ΚΥΡΙΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ – ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

1. Αγροτική παραγωγή

- Δέντρα, φυτά, κτηνοτροφία
- Καλλιεργητικά συστήματα, βελτίωση εδαφών, όργωμα-θερισμός-αλώνισμα
- Χρήση και επεξεργασία αγροτικών προϊόντων – βιομηχανίες τροφίμων

2. Δημόσια έργα και Οικοδομική

- Χωματουργικά, θεμελιώσεις
- Οδοποιία, Γεφυρώσεις
- Υδραυλική
- Οικοδομικά υλικά, κτίρια

3. Τροχός, δρόμος – τροχιά

- Πεζοπορία, μετακίνηση με ζώα, τροχήλατα οχήματα,
- Αυτοκινούμενα οχήματα
- Σιδηρόδρομος – τροχιά
- Σηματοδότηση

4. Ενέργεια

- Μυϊκή δύναμη ανθρώπων, ζώων
- Αξιοποίηση ενέργειας της φύσης
- Παραγωγή ενέργειας, φωτιά, ατμός
- Μηχανές εσωτερικής καύσης, ηλεκτρικές μηχανές

- Πυρηνική ενέργεια
- Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

5. Ναυτιλία

- Καράβι, κουπιά-ιστίο-μηχανή
- Ναυπηγική
- Ναυσιπλοΐα, αστρονομία

6. Μεταλλεία

- Υπόγεια εξόρυξη φυσικών κοιτασμάτων
- Διάνοιξη στοών
- Αποστράγγιση, μεταφορά, αερισμός, φωτισμός κλπ.

7. Σιδηρουργία

- Σίδηρος, χυτοσίδηρος, χάλυβας
- Κάμιнос – υψικάμιнос
- Κατεργασία

8. Χημεία

- Φυσικά προϊόντα : Ξύλο, πίσσα, φυτικά και ζωικά έλαια, γαιάνθρακας, νιτρικά άλατα, άμμος, καουτσούκ, χρωστικές ύλες κλπ.
- Τεχνητά προϊόντα : Θεϊκό οξύ, αμμωνία, σόδα, σαπούνι, χλώριο, κλπ.
- Μέθοδοι, τεχνικές
- Συσκευές

9. Κλωστοϋφαντουργία

- Προετοιμασία ινών, νηματοποίηση, ύφανση, κατεργασία.
- Παρεμφερείς κλάδοι : Ταπητουργία, πλεκτική, καλαθοπλεκτική, σχοινοποιΐα, πύλημα (κετσές)

10. Ηλεκτροτεχνική

- Θεμελιώδη στοιχεία, νόμοι ηλεκτρισμού
- Πηγές-είδη ηλεκτρικού ρεύματος
- Εφαρμογές, γεννήτρια, φωτισμός, κινητήρας, μεταφορά ηλεκτρικού ρεύματος

11. Στρατιωτικές τεχνικές

- Πολιορκητική τεχνική
- Οπλισμός επιθετικός-αμυντικός
- Βλητική

2.6 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Η οικονομική της τεχνολογίας (ή Οικονομικά της Τεχνολογίας ή Εξελικτική Οικονομική) είναι ένας νέος κλάδος της επιστήμης της οικονομίας που δημιουργήθηκε τα τελευταία 30 – 35 χρόνια. Η ανάπτυξη της οικονομικής της τεχνολογίας υπαγορεύθηκε μακροχρόνια από την ανάγκη εκσυγχρονισμού της οικονομικής θεωρίας και την ανάγκη να γίνει πιο ρεαλιστική. Αυτή η ανάγκη είναι αποτέλεσμα δυο κυρίως παραγόντων.

Ο πρώτος παράγοντας είναι η δυσφορία με την ισχύουσα ορθόδοξη οικονομική θεωρία (νεοκλασική θεωρία) εξαιτίας της δυσκολίας της να περιγράψει το οικονομικό μας περιβάλλον. Η θεωρία χωλαίνει όταν καλείται να εξηγήσει την προέλευση και τα αίτια της ανάπτυξης. Σε όλα τα αναπτυξιακά υποδείγματα νεοκλασικής προέλευσης, αν επιμερίσουμε ένα ποσοστό της ανάπτυξης στο κεφάλαιο και ένα άλλο στην εργασία, μένει πάντα ένα σημαντικό υπόλοιπο (40-60%) που δεν μπορεί να

δικαιολογηθεί, γνωστό ως υπόλοιπο του Abramowitz ή υπόλοιπο του Solow.

Ένα άλλο πρόβλημα που συναντάμε στη θεωρία οικονομικής ανάπτυξης όπου η αναντιστοιχία μεταξύ των προβλέψεων βασισμένων στην ισχύουσα θεωρία και της πραγματικότητας ως προς τη σύγκλιση μεταξύ πρωτοπόρων και ουραγών συνηγορεί έντονα υπέρ μιας νέας θεωρίας οικονομικής ανάπτυξης. Η ισχύουσα θεωρία προβλέπει σύγκλιση των οικονομιών ενώ η πραγματικότητα διαφέρει. Αντίστοιχα προβλήματα συναντάμε και σε άλλους τομείς της οικονομικής θεωρίας όπως για παράδειγμα στη μικροοικονομική θεωρία, στον τομέα των διεθνών σχέσεων κ.ά.

Ο δεύτερος παράγοντας είναι η συνειδητοποίηση της ολοένα και μεγαλύτερης παρουσίας της τεχνολογίας στο οικονομικό γίγνεσθαι και χρησιμοποιείται στην προσπάθεια για την αύξηση της παραγωγικότητας στο πλαίσιο ενός συνεχώς αυξανόμενου ανταγωνισμού. Ο μηχανισμός ανταγωνισμού επηρεάζεται με αποτέλεσμα ένα μέρος της αγοράς να κινείται με βάση τη μικροοικονομική θεωρία, δηλαδή προϊόντα που ανταγωνίζονται βάση τιμών. Υπάρχουν όμως και προϊόντα ανώτερα, σύγχρονης ή προηγμένης τεχνολογίας που δεν ανταγωνίζονται βάση τιμών αλλά βάση καινοτομίας. Για παράδειγμα ένας ηλεκτρονικός υπολογιστής θα επιτύχει στην αγορά εάν έχει τα καινοτομικά χαρακτηριστικά που τον αναδεικνύουν ανώτερο από τους ήδη υπάρχοντες σχεδόν ανεξαρτήτως τιμής.

Η οικονομική της τεχνολογίας αποτελεί μία αντίδραση στην ορθόδοξη οικονομική γνώση, μια διαμαρτυρία στο γεγονός ότι η ορθόδοξη οικονομική γνώση αναφέρεται στην τεχνολογική και τεχνική αλλαγή σαν μια εξωγενή μεταβλητή.

Η οικονομική της τεχνολογίας δεν επικεντρώνεται σε ένα μόνο μέρος της οικονομικής θεωρίας αλλά προσπαθεί να δει πώς αλλάζει αυτή

συνολικά, εισάγοντας τον παράγοντα τεχνολογία μέσα στην ανάλυση. Δεν αποτελεί κάθετο κλάδο της οικονομικής επιστήμης όπως π.χ. η μικροοικονομική θεωρία, η νομισματική θεωρία κ.τ.λ., αλλά οριζόντιο κλάδο που αγγίζει και επηρεάζει όλους τους κάθετους εκτός από αυτούς που αποκαλούμε εργαλεία, όπως η στατιστική.

Βεβαίως η υπάρχουσα οικονομική γνώση χρειάστηκε περισσότερο από δύο αιώνες για να δημιουργηθεί και δεν μπορούμε να περιμένουμε την αντικατάστασή της από κάτι άλλο μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα. Είναι πιθανό στο μέλλον να υπάρξει μια ολοκληρωμένη και δομημένη κριτική της υπάρχουσας θεωρίας που να ενσωματώνει τις υπαγορεύσεις της τεχνολογικής αλλαγής.

2.7 Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Σύμφωνα με τον Schumpeter, για την καπιταλιστική επέκταση, οι θεωρητικοί του τεχνολογικού χάσματος αναλύουν την οικονομική ανάπτυξη ως μια διαδικασία ανισορροπίας που χαρακτηρίζεται από την αλληλεπίδραση δυο συγκρουόμενων δυνάμεων: από τη μία η δύναμη των καινοτομιών που τείνουν να αυξήσουν το οικονομικό και τεχνολογικό χάσμα μεταξύ χωρών και από την άλλη η δύναμη της αντιγραφής ή διάδοσης της τεχνολογίας που, αντιθέτως τείνει να μειώσει αυτό το χάσμα. Έτσι, το αν μία χώρα που υστερεί σε σχέση με την παγκόσμια προφυλακή των καινοτομιών θα κατορθώσει να μειώσει το χάσμα παραγωγικότητας που τη χωρίζει από τις προπορευόμενες χώρες, δεν εξαρτάται μόνο από τις προσπάθειές της για αντιγραφή, αλλά και από τις επιδόσεις των προπορευόμενων χωρών. Επίσης, ακόμα και αν μια χώρα που υστερεί σε σχέση με την παγκόσμια προφυλακή των καινοτομιών κατορθώσει να μειώσει το χάσμα παραγωγικότητας κυρίως μέσα από

προσπάθειες μίμησης δεν μπορεί να ξεπεράσει τις προπορευόμενες χώρες σε παραγωγικότητα αν δεν τις ξεπεράσει και σε καινοτόμες δραστηριότητες. Γενικά, είναι αβέβαιο το αποτέλεσμα της διεθνούς διαδικασίας καινοτομιών και διάδοσης της τεχνολογίας.

Η οικονομική μεγέθυνση εξαρτάται από τους εξής παράγοντες :

- τη διάδοση ή τη διάχυση της τεχνολογίας από το εξωτερικό (την αντιγραφή της δηλαδή από χώρες που την έχουν).
- τη δημιουργία νέας τεχνολογίας μέσα στη χώρα (καινοτομία).
- την ανάπτυξη της ικανότητας μιας χώρας να εκμεταλλεύεται τα οφέλη που προσφέρει η διαθέσιμη τεχνολογία άσχετο αν δημιουργείται μέσα στη χώρα ή απλά αντιγράφεται.

Συνεπώς μπορούμε να διακρίνουμε δυο έννοιες που συνδέονται με το επίπεδο της οικονομικής και τεχνολογικής ανάπτυξης. Η πρώτη σχετίζεται με το συνολικό επίπεδο γνώσης που δημιουργεί μόνη της η χώρα αυτή. Η πρώτη έννοια αναφέρεται στο σύνολο των τεχνικών που χρησιμοποιούνται στη χώρα (άσχετο αν τις αντέγραψε ή αν τις επινόησε) ενώ η δεύτερη αναφέρεται στην τεχνολογία που δημιουργεί μόνη της η χώρα ή στο επίπεδο της εθνικής τεχνολογικής δραστηριότητάς της.

2.8 ΟΙ ΔΥΟ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Η τεχνολογία θα μπορούσε να εμφανιστεί με δύο διαστάσεις. Η μία είναι η δημιουργική και εφαρμοζόμενη και η άλλη η ουσιαστική διάσταση.

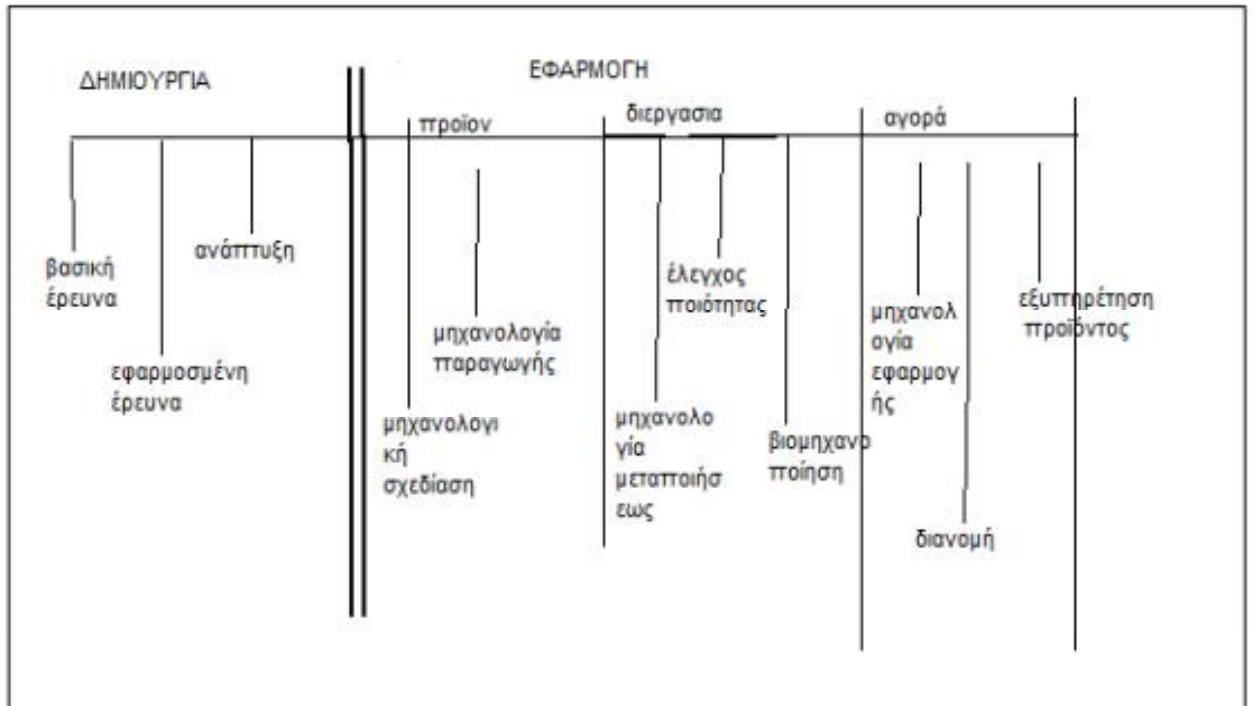
2.8.1 Η δημιουργική διάσταση

Δημιουργική είναι εκείνη η διάσταση της τεχνολογίας που μπορεί και δημιουργεί νέα ικανότητα στην επιχείρηση να καλύπτει περισσότερες ανάγκες και επιθυμίες. Θα μπορούσε να δειχθεί ότι καλύπτει ένα φάσμα

δραστηριοτήτων που στο ένα άκρο του αρχίζει με την έρευνα και στο άλλο καταλήγει στο μέρος της εφαρμογής που ονομάζουμε εξυπηρέτηση προϊόντος. Η δημιουργική διάσταση δείχνει τη συνολική εικόνα της τεχνολογίας. Δείχνει όλες εκείνες τις δραστηριότητες που καλύπτονται τεχνολογικά από τη βασική έρευνα ως τη διανομή και την εξυπηρέτηση του προϊόντος.

Η διάσταση αυτή απλώς είναι μικρή. Ολόκληρη η διάσταση είναι το πλαίσιο στο οποίο θα περιλαμβανόταν η τεχνολογία μιας ολοκληρωμένης παραγωγικής επιχείρησης. Το πρόβλημα που παρουσιάζεται στις διαστάσεις της τεχνολογίας είναι η κατάτμηση της σε διάφορα μέρη που καθένα τους έχει διαφορετικά στοιχεία, απαιτεί διαφορετική παιδεία και κατάρτιση, έχει διαφορετική ορολογία, χρειάζεται διαφορετική διαχείριση και η πρόσβαση από το ένα τμήμα στο άλλο δεν είναι εύκολη. Χρειάζεται δηλαδή ένα ενιαίο σύστημα διαχειρίσεως και αυτής της τεχνολογίας. Και έτσι δημιουργείται η ανάγκη ύπαρξης ξεχωριστής στρατηγικής και τακτικής διαχειρίσεως της τεχνολογίας σε μια επιχείρηση. 18

Στο παρακάτω διάγραμμα φαίνεται το φάσμα της δημιουργικής και εφαρμοζόμενης διαστάσεως της τεχνολογίας.

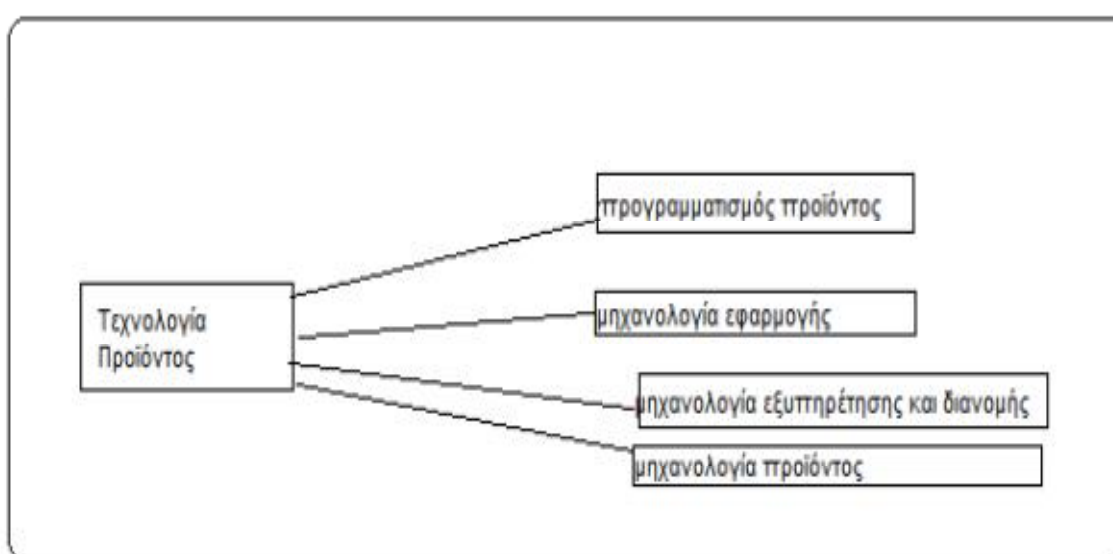
2.8.2 Η ουσιαστική διάσταση

Εκτός από τη διάσταση της τεχνολογίας που προσφέρει τη δημιουργία νέας γνώσης καθώς και την εφαρμογή και την ανάμειξη τόσο της νέας όσο και της συμβατικής γνώσεως, η τεχνολογία διαθέτει επίσης και τη δεύτερη διάσταση, που αποκαλείται ουσιαστική. Είναι εκείνη η διάσταση με την οποία ασχολούνται κυρίως οι άνθρωποι. Οι άνθρωποι δεν μπορούν να αντιληφθούν την άποψη για το τι διέπει τον κώδικα του τεχνικού έργου και ως αποτέλεσμα η ύπαρξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος για εκτέλεση τεχνικού έργου είναι δύσκολη.

Όσον αφορά την κατάτμηση της ουσιαστικής διάστασης, αυτή καλύπτει ότι περιλαμβάνεται στη διάσταση αλλά και τους τρόπους με τους οποίους οργανώνεται. Η διάσταση αυτή περιλαμβάνει την τεχνολογία προϊόντος, την τεχνολογία διεργασίας και την τεχνολογία πληροφοριών.

2.9 Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

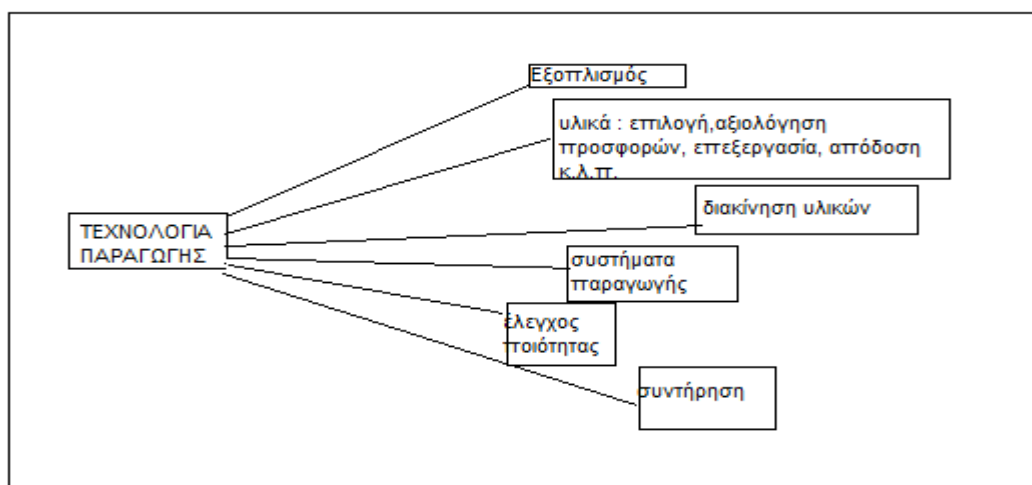
Η πιο διαδεδομένη άποψη τείνει να συνδέει την τεχνολογία με τα προϊόντα. Αυτή περιλαμβάνει ένα έργο που σχετίζεται κυρίως με τον τεχνικό διευθυντή και τη μηχανολογία προϊόντος σε μια παραγωγική μονάδα. Όμως η τεχνολογία προϊόντος περιλαμβάνει και τον προγραμματισμό του προϊόντος, τη μηχανολογία προϊόντος, τη μηχανολογία εφαρμογής και τη μηχανολογία εξυπηρέτησης.

2.10 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΔΙΕΡΓΑΣΙΑΣ (ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ)

Μια κάπως ευρύτερη όψη της τεχνολογίας και μάλιστα εκείνη η οποία αρχίζει να απολαμβάνει την αναγνώριση που της αξίζει, προσθέτει μια δεύτερη περιοχή – την τεχνολογία παραγωγής. Τα κυριότερα στοιχεία της φαίνονται στο παρακάτω διάγραμμα και είναι: (α) ο εξοπλισμός και τα διάφορα εξαρτήματα, (β) η εργασία για την επιλογή υλικών, (γ) η διακίνηση υλικών, (δ) τα συστήματα παραγωγής, (ε) ο έλεγχος ποιότητας και (στ) η συντήρηση. Τα στοιχεία αυτά δεν είναι κατ' ανάγκη ξεχωριστές υπολειτουργίες, αλλά μάλλον ένα σύνολο από διάφορες ειδικότητες και γνώσεις.

2.11 ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

2.12 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Τα πληροφοριακά συστήματα είναι η τρίτη και πολύ σπουδαία περιοχή της τεχνολογίας. Η περιοχή αυτή της τεχνολογίας εφαρμόζεται στη διοίκηση αφού το μεγαλύτερο μέρος της διαχείρισεως συνίσταται από την απόκτηση, επεξεργασία και μεταβίβαση πληροφοριών.

Τα πεδία που περιλαμβάνονται στην τεχνολογία των πληροφοριών είναι το υλικό και λογισμικό τεχνολογίας πληροφοριών, τα εφαρμοσμένα πληροφοριακά συστήματα, η σύνδεση με τις φυσικές και νοητικές διεργασίες, τα συστήματα υποστηρίξεως αποφάσεων και οι νέες επιχειρήσεις βασιζόμενες στην πληροφορική.

2.13 Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΩΣ ΑΤΜΟΜΗΧΑΝΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Όπως είδαμε, η πληροφορία, ως άυλο αγαθό, και τα πληροφοριακά συστήματα, ως υποδοχή, έχουν καταστεί μέσα παραγωγής άλλων προϊόντων και υπηρεσιών και, άρα, έχουν μετεξελιχτεί σε μέσα παραγωγής υπεραξίας. Ο πάντοτε στρατηγικός ρόλος της πληροφορίας μεγιστοποιείται και γίνεται υπερ-στρατηγικός.

Το σύνολο αυτών των μεταλλαγών ωθούν προς την ολική αναδιάρθρωση της οικονομίας, καθώς και προς τη μεταλλαγή των διεθνών ισορροπιών. Η εισβολή της ψηφιακής οικονομίας υλοποιείται σε δύο επίπεδα: Στο ένα επίπεδο εισχωρεί συμπληρωματικά – αναβαθμιστικά και στο άλλο εν μέρει με υποκατάσταση. Γνώριμες συσκευές, εργαλεία, μηχανισμοί, βελτιώνονται και αυτοματοποιούνται ολοκληρωτικά ή εναλλακτικά και εισάγονται εντελώς νεόκοποι μηχανισμοί, εξαρτήματα και υπηρεσίες. Η συνεισφορά της ψηφιακής τεχνολογίας στην οικονομία πολύπλευρη και δρα σε διαφορετικά επίπεδα. Πλέον, δεν υπάρχει τομέας από τον οποίο να απουσιάζουν εντελώς οι χρήσεις των ψηφιακών – δικτυακών μέσων. Ο ρόλος που διαδραματίζουν τα νέα πληροφοριακά μέσα είναι φανερός, αλλά κυρίως δραστηριός, με επιπτώσεις προς διάφορες κατευθύνσεις. Διακρίνουμε τη συμβολή των τεχνολογικών αλλαγών επάνω σε δύο κεντρικούς άξονες :

1. Στην ήδη υπάρχουσα (παλαιά) οικονομία και σε όλους τους τομείς της,

2. στη δημιουργία εντελώς νέας οικονομικής δραστηριότητας και τη δημιουργία νέων αγορών (νέα οικονομία).

Από τη πλευρά της επιχείρησης, διαπιστώνουμε μια σειρά από θεαματικά πλεονεκτήματα και επιδόσεις που πραγματοποιούνται από τις εφαρμογές των νέων τεχνολογιών, των δικτύων και εν γένει των εφαρμογών της ΚτΠ. Μεταξύ αυτών δεσπόζουν:

- Η αύξηση της παραγωγικότητας,
- η ένταση της ανταγωνιστικότητας,
- η επέκταση των πεδίων οικονομικής δραστηριότητας, αλλά και η διεύρυνση των αντικειμένων ενασχόλησης με την ενσωμάτωση νέων υπηρεσιών και προϊόντων,
  - η δραματική εντατικοποίηση και ρευστοποίηση ρυθμών παραγωγής, κύκλων ωρίμανσης και παλαίωσης προϊόντων,
  - η συμβολή στην αποτελεσματικότερη απόκτηση νέων και καλύτερων υλικών παραγωγής,
  - οι πρωτοφανείς δυνατότητες αναδιάρθρωσης της παραγωγικής δομής και της διοίκησης της επιχείρησης,
  - η δυνατότητα καθολικής ηλεκτρονικής παραγωγής, επιστασίας και τηλε-επιστασίας,
  - η δυνατότητα προσαρμογής της παραγωγικής διαδικασίας με σκοπό τη ρευστοποίηση των συντελεστών παραγωγής και την προσαρμοστικότητα.

Από την άλλη μεριά, οι δυσμενείς συνθήκες που δημιουργούνται για την επιχείρηση περιλαμβάνουν την όξυνση του ανταγωνισμού και τη διαρκή αναζήτηση και διασφάλιση των νέων αγορών.

2.14 ΤΟ ΝΕΟ ΤΕΧΝΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Τα στοιχεία που προσκομίζει το νέο τεχνο-οικονομικό παράδειγμα στο επιχειρηματικό τοπίο είναι:

- Η έμφαση στους ηλεκτρονικούς και ρομποτικούς συντελεστές παραγωγής με ταυτόχρονη κάθετη μείωση ή εκδίωξη του ανθρώπινου δυναμικού και η έμφαση στις πλανητικές επικοινωνιακές υποδομές,
- η ευέλικτη πολυχρηστική παραγωγική ικανότητα,

- η μικρή σε μέγεθος παραγωγική μονάδα που εφαρμόζει την πολιτική του εξωπορισμού,
- η αποκεντρωμένη και αντι-ιεραρχική δομή, η πολύ-παραγωγική, ευέλικτη, πολυεθνική, πλανητική επιχείρηση,
- τα προϊόντα με μικρότερο κύκλο ζωής (μια και δημιουργούνται συνεχώς νέα, σχεδόν υποκατάστατα) και η μεγαλύτερη εξάρτηση από την καινοτομία και, άρα, από την έρευνα και τη γνώση,
- η δεσπίζουσα θέση των προηγμένων δικτύων στη συγκρότηση της παγκόσμιας οικονομίας και
- η στενή και αδιάρρηκτη σχέση μεταξύ του νέου τεχνο-οικονομικού παραδείγματος και της παγκοσμιοποίησης, σε βαθμό τόσο μεγάλο που δεν είναι πάντα ορατά τα όρια επιρροής και η σχέση αιτίου – αποτελέσματος ανάμεσα στα δύο αυτά φαινόμενα.

Σημαντική θέση στο νέο αυτό τεχνο-οικονομικό παράδειγμα κατέχει το Η- Εμπόριο. Η εξάπλωση των ηλεκτρονικών επιχειρήσεων, τόσο των αμιγώς ηλεκτρονικών, όσο και αυτών που έχουν τόσο φυσική, όσο και ηλεκτρονική παρουσία στο διαδίκτυο, υπήρξε τόσο αλματώδης που μπορούμε να ισχυριστούμε πως ο τομέας του Η-Εμπορίου είναι ίσως η προσωποποίηση του νέου τεχνο- οικονομικού παραδείγματος, καθώς κάνει χρήση των παγκόσμιων αγορών, εκμεταλλεύεται κάθε είδος δικτύων, συντελεί στην εξάλειψη του παραδοσιακού μεσάζοντα και προωθεί το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης.

Η οικονομία είναι ασφαλώς ο προνομιακός χώρος των αλλαγών και των προκλήσεων που πυροδοτούν οι νέες τεχνολογίες. Σίγουρα, όμως, δεν είναι ο μοναδικός. Οι νέες τεχνολογίες δημιουργούν προκλήσεις που αφορούν εξίσου την κοινωνία, τις συλλογικότητες και τα άτομα. Έτσι, αναδεικνύεται εντονότατα η ανάγκη της τιθάσευσης αυτού του ωστικού κύματος, καθώς οι υπερεντατικοί ρυθμοί, η ανεργία και η πολυπλοκότητα συνεχώς προβληματίζουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ (e-commerce)

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο αυξημένος ανταγωνισμός που κυριαρχεί τα τελευταία χρόνια ωθεί τις επιχειρήσεις στην εγκατάλειψη των παραδοσιακών και χρονοβόρων μεθόδων επιχειρηματικής λειτουργίας και πρακτικής και στην υιοθέτηση σύγχρονων τεχνολογιών και εφαρμογών μέσω του πλαισίου του Ηλεκτρονικού Εμπορίου.

Το Ηλεκτρονικό Εμπόριο είναι μία έννοια για την οποία έχουν δοθεί πολλαπλοί ορισμοί, οι οποίοι πηγάζουν κυρίως από το τρόπο με τον οποίο προσεγγίζεται από διάφορες επιστήμες και επαγγελματίες (π.χ «επιχειρείν ηλεκτρονικά», «ο συνδυασμός Internet και EDI», κλπ). Οι διάφοροι ορισμοί αυτοί δεν καλύπτουν όλο το εύρος της έννοιας, δεδομένου ότι τα μέσα που απαιτούνται για την διενέργεια του ηλεκτρονικού εμπορίου δεν είναι μόνο ηλεκτρονικά, όπως επίσης και ότι οι τεχνολογίες Internet και EDI δεν αποτελούν αναγκαία και ικανή συνθήκη για την υλοποίησή του. Επιπλέον, οι ορισμοί αυτοί δεν δείχνουν τις επιδιώξεις των επιχειρήσεων σχετικά με το ηλεκτρονικό εμπόριο¹.

Τα νοηματικά κενά των ορισμών αυτών καλύπτονται από τον εξής ορισμό:

«Ηλεκτρονικό Εμπόριο αποτελεί η χρήση ηλεκτρονικών μέσων και εφαρμογών η οποία καλύπτει οποιαδήποτε μορφή επιχειρηματικής ή διοικητικής συναλλαγής και ανταλλαγής πληροφοριών κα σκοπό έχει την δημιουργία προστιθέμενης αξίας (value added) στον πελάτη και

---

¹ Στο: www.sitemaker.gr/fstamatiadis/assets/chapter_1.doc

Προσπελάστηκε: 19/10/2011

ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος (competitive advantage) στην εταιρία».

Το διαδίκτυο αποτελεί αυτή τη στιγμή τη βασικότερη πλατφόρμα ανάπτυξης εφαρμογών Ηλεκτρονικού Εμπορίου για τις επιχειρήσεις κατέχοντας το 75% των επιχειρηματικών επενδύσεων σε Ηλεκτρονικό Εμπόριο.

Το Ηλεκτρονικό Εμπόριο καλείται να επιλύσει παραδοσιακά επιχειρηματικά προβλήματα, όπως η δυσχέρεια των έγγραφων συναλλαγών, την βελτιστοποίηση της διαχείρισης των αποθεμάτων και να προσφέρει νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες όπως η εύρεση νέων εταίρων αλλά και προμηθευτών και πελατών σε παγκόσμια κλίμακα με μειωμένο κόστος.

Το Ηλεκτρονικό Εμπόριο αποτελεί επιχειρηματική πρακτική που λαμβάνει διαστάσεις στρατηγικής τοποθέτησης των επιχειρήσεων χρηστών, που επιδιώκουν την αύξηση της αξίας τους σε οποιοδήποτε επίπεδο (είτε οικονομικής κατάστασης, είτε ανταγωνισμού, είτε μεριδίου αγοράς, είτε οποιουδήποτε άλλου είναι στρατηγικός επιθυμητό από την επιχείρηση). Επιπλέον, το Ηλεκτρονικό Εμπόριο συμπεριλαμβάνει πολλαπλές τεχνολογίες, αλλά και επιχειρηματικές μεθόδους, μη περιοριζόμενο στα ηλεκτρονικά μέσα μόνο. Οι τεχνολογίες και οι μέθοδοι του Ηλεκτρονικού Εμπορίου συμπεριλαμβάνουν σαρωτές (scanners), βάσεις δεδομένων, μέσα εξόρυξης πληροφορίες (data mining και data warehousing), μέσα και κανόνες κωδικοποίησης της πληροφορίας (για παράδειγμα κωδικοποίηση κατά EAN), τεχνολογίες επικοινωνιών (*EDI, Internet, VAN, X.400 Remote Frequency* κ.λπ.) και

μεθόδους αναδιοργάνωσης επιχειρηματικών διαδικασιών (business process re-engineering)².

Η επιδιωκόμενη αύξηση της επιχειρησιακής αξίας, αλλά και η εφαρμογή των σχετικών τεχνολογιών και μεθόδων, απαιτεί την συνέργεια επιχειρήσεων, χωρίς την οποία οποιαδήποτε χρήση καθίσταται απλώς μία τεχνολογική αναβάθμιση.

Το Ηλεκτρονικό Εμπόριο καλύπτει όλο τον εμπορικό κύκλο, από την υποδοχή πρώτων υλών μέχρι την επικοινωνία με το καταναλωτή. Συμπεριλαμβάνει και τρίτους φορείς, αναγκαίους για την διενέργειά του, όπως είναι οι τράπεζες, οι υπηρεσίες των δημοσίου τομέα, μεταφορικές εταιρείες, ασφαλιστικούς οργανισμούς κλπ. Το πεδίο εφαρμογής του καλύπτει οποιοδήποτε τομέα οικονομικής δραστηριότητας, καλύπτοντας μεταξύ άλλων όλες τις μορφές εμπορίου, τη βιομηχανία, τις τράπεζες, το τουρισμό, την υγεία, το δημόσιο τομέα και τις μεταφορές.

Μια επιχείρηση για να δραστηριοποιηθεί στο ηλεκτρονικό εμπόριο χρειάζεται τουλάχιστον :

- Ένα προϊόν ή μια υπηρεσία
- Ένα δικτυακό τόπο όπου θα αγοράζουν τα προϊόντα της
- Μεθόδους προσέλκυσης του πελατειακού κοινού στην ιστοσελίδα της
- Προσωπικό εξειδικευμένο για την υποδοχή και επεξεργασία των παραγγελιών
- Μεθόδους για την είσπραξη των χρημάτων (θύρα on-line πληρωμών)

---

² Κατσουλάκης, Γ. (2001), Νέα Οικονομία, Διαδίκτυο και Ηλεκτρονικό Εμπόριο, Αθήνα: Εκδόσεις Κέρκυρα

- Υπηρεσία με την οποία θα στέλνει τα προϊόντα στους πελάτες της
- Υπηρεσία επιστροφής προϊόντων
- Υπηρεσία εξυπηρέτησης πελατών³

Ανακεφαλαιώνοντας, με τον όρο “Ηλεκτρονικό Εμπόριο (Electronic Commerce)” εννοούμε τη χρήση υπολογιστών και τηλεπικοινωνιακών συστημάτων και τεχνολογιών για την διεκπεραίωση μίας πλήρους εμπορικής συναλλαγής⁴. Μία τέτοια τυπική συναλλαγή μπορεί να περιλαμβάνει

- την παρουσίαση των εμπορευμάτων
- την προσέλκυση των πελατών (διαφήμιση, marketing)
- την αλληλεπίδραση με τον πελάτη (κατάλογοι εμπορευμάτων, πωλήσεις)
- τη διεκπεραίωση παραγγελιών-πωλήσεων (καταγραφή παραγγελιών, πληρωμές)
- την υποστήριξη των πελατών (after sales support, order tracking)
- την επικοινωνία με τους προμηθευτές

3.2 ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ: ΤΟ ΚΥΡΙΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ.

---

³ Efraim Turban, “Electronic Commerce 2002: A managerial Perspective” (2nd Edition), 2002

⁴ Στο: www.sitemaker.gr/fstamatiadis/assets/chapter_7.doc
 Προσπελάστηκε: 14/10/2011

Κύριο στοιχείο του Ηλεκτρονικού Εμπορίου είναι η επικοινωνία και πιο συγκεκριμένα η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ αποστολέων και παραληπτών. Η ορθή ανταλλαγή της πληροφορίας επιτρέπει την χρήση και εκμετάλλευσή της ανάλογα με τις ανάγκες και αντικείμενο του εκάστοτε παραλήπτη/ επιχείρησης. Στο περιβάλλον του Ηλεκτρονικού εμπορίου η επικοινωνία πραγματοποιείται μεταξύ τριών εμπλεκόμενων μερών :

- ▶ Καταναλωτές,
- ▶ Επιχειρήσεις
- ▶ Δημόσιοι φορείς⁵

3.3 ΜΟΡΦΕΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Ως προς την επικοινωνία και τις συναλλαγές που πραγματοποιούνται μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων, το ηλεκτρονικό εμπόριο διακρίνεται κυρίως σε έξι κύρια μοντέλα :

Οι βασικοί μορφές του είναι :

- Επιχείρηση με Επιχείρηση (Business-to-Business ή B2B)
- Επιχείρηση με Κράτος (business-to-government ή B2G)
- Καταναλωτή με Κράτος (consumer-to government ή C2G)
- Κράτος με Κράτος (government-to-government ή G2G)
- Επιχείρηση με Καταναλωτή (business-to-consumer ή B2C)
- Καταναλωτή με Καταναλωτή (consumer-to-consumer ή C2C)⁶

---

⁵ Γ. Δουκίδης, Καθηγητής Ο.Π.Α., «Το Ηλεκτρονικό Επιχειρείν στις μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις»

⁶ Στο: www.sitemaker.gr/fstamatiadis/assets/chapter_1.doc
Προσπελάστηκε: 17/09/2011

Μορφές Συναλλαγών μεταξύ των εμπλεκομένων φορέων στο e-commerce

	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ	ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	B2B (TRN)	B2C (Amazon)	B2G (ΙΚΑ, ΑΠΑ, e-Gov)
ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ	B2C (price line)	C2C (e-bay)	C2G (ΤΑΝΕΟ, ΑΡΙΑΑΝΗ)
ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ	G2B (e-ΦΠΑ, TAXIS NET, ΙΚΑ)	G2C (Taxis net)	G2G (ΔΙΚΤΥΩΘΕΙΤΕ ΣΥΖΕΥΣΙΣ)

Οι εφαρμογές **B2B** έχουν στόχο να βελτιώσουν και να απλοποιήσουν τις διάφορες επιχειρησιακές διαδικασίες μέσα σε μια εταιρεία, καθώς και να αυξήσουν την αποδοτικότητα των συναλλαγών μεταξύ εταιρειών που συνεργάζονται.

Οι εταιρείες χρησιμοποιούν το σύστημα B2B για γρηγορότερες συναλλαγές χωρίς σφάλματα, για έλεγχο των αποθεμάτων, αποτελεσματική αναπλήρωση των προϊόντων κ.λπ. Για να μπορέσουν οι εταιρείες να αναπτύξουν δραστηριότητες ηλεκτρονικού εμπορίου B2B με τους συνεργάτες τους, θα πρέπει να υπάρχει συνεργασία και συντονισμός. Μια εφαρμογή B2B εμπλέκει συνήθως πολλά άτομα σε πολλές εταιρικές λειτουργίες. Παρόλο που οι περισσότεροι γνωρίζουν τις εφαρμογές ηλεκτρονικού εμπορίου από επιχειρήσεις προς καταναλωτές και σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων μεταβαίνει από τα παραδοσιακά

στα ηλεκτρονικά συστήματα πώλησης, το μεγαλύτερο ποσοστό ηλεκτρονικού εμπορίου που διεξάγεται εξακολουθεί να είναι τύπου B2B. Αυτό συμβαίνει διότι οι εφαρμογές B2B περιλαμβάνουν εκατομμύρια συναλλαγών, τεράστιες επενδύσεις, ενώ η ταχύτητα και η ακρίβεια μπορεί να αποτελέσουν σοβαρό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Το διεπιχειρησιακό (B2B) μοντέλο έχει τα χαρακτηριστικά της σταθερής σχέσης, η οποία υπόκειται σε συγκεκριμένες εμπορικές συμφωνίες, συνεπακόλουθους νόμους, θεσμούς και τυπικό. Επιπλέον, χαρακτηρίζεται από την αυξημένη ανάγκη ασφάλειας και αξιοπιστίας της επικοινωνίας, δεδομένου ότι η επιχειρηματική δραστηριότητα εξαρτάται από το μέσο αυτό⁷.

Οι εφαρμογές **B2C** απευθύνονται στο μέσο καταναλωτή. Αυτός ο τύπος εφαρμογών ηλεκτρονικού εμπορίου έχει αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια, κυρίως μετά την ευρεία χρήση του Διαδικτύου και τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών μέσω αυτού. Το Διαδίκτυο είναι κατάλληλο γι' αυτό το είδος ηλεκτρονικού εμπορίου, καθώς είναι ευρέως διαθέσιμο και μπορεί να προωθήσει αποτελεσματικά προϊόντα και υπηρεσίες σε όλους τους τύπους πιθανών πελατών. Παταδείγματα εφαρμογών **B2C** αποτελούν τα ηλεκτρονικά καταστήματα, οι ηλεκτρονικές αγορές, οι ηλεκτρονικές τράπεζες κ.α

ο μοντέλο επιχείρησης-καταναλωτή, αντίθετα με το μοντέλο επιχείρησης- επιχείρησης (b2b), χαρακτηρίζεται από τον αδόμητο χαρακτήρα του καταναλωτή ως ανθρώπινω ων και την έλλειψη σταθερών σχέσεων. Η ασφάλεια και η αξιοπιστία στο μοντέλο αυτό είναι

---

⁷ Στο: sup.kathimerini.gr/xtra/media/files/kathimerini/pdf/odigos2.pdf
Προσπελάστηκε: 27/09/2011

σημαντικές επίσης, αλλά δεν έχουν τον κρίσιμο ρόλο του διεπιχειρησιακού μοντέλου.

Οι μορφές προσέγγισης για την υλοποίηση αλλά και τη θεσμική υποστήριξη των δύο αυτών μοντέλων είναι διαφορετικές. Στο **διεπιχειρησιακό μοντέλο (B2B)** οι αντίστοιχες τεχνολογίες και μέθοδοι έχουν σαν κύριο στόχο την υποστήριξη και διευκόλυνση της εμπορικής συμφωνίας χρησιμοποιώντας κατάλληλα πληροφοριακά συστήματα, τα οποία επιτρέπουν τον έλεγχο, την αξιοποίηση και περαιτέρω προώθηση της πληροφορίας που ανταλλάσσεται. Επιπλέον, η ίδια η πληροφορία απαιτεί την κατάλληλη αναπαράστασή της (κωδικοποίηση), δεδομένου ότι οι διαδικασίες ελέγχου, αξιοποίησης και μεταφοράς της γίνονται από ηλεκτρονικά μέσα. Στο **μοντέλο επιχείρησης-καταναλωτή (B2C)** αντίθετα, παρ' όλο που χρησιμοποιούνται ηλεκτρονικά μέσα για την επικοινωνία και ανταλλαγή της πληροφορίας, οι μέθοδοι παραμένουν ανθρωποκεντρικοί, λόγω του ότι με οποιοδήποτε άλλο τρόπο δεν θα ήταν εμπορικά αξιοποιήσιμες από τον καταναλωτή-άνθρωπο.

Οι εφαρμογές **C2G** περιλαμβάνουν συνήθως συναλλαγές μεταξύ των πολιτών με τους δημόσιους φορείς χρησιμοποιώντας εφαρμογές ηλεκτρονικού εμπορίου με σκοπό την καταβολή φόρων, έκδοση πιστοποιητικών ή άλλων εγγράφων κ.λπ. Αν και δε μπορούμε να ορίσουμε απόλυτα τις συναλλαγές μεταξύ καταναλωτών ή πολιτών με κυβερνητικούς φορείς ως ηλεκτρονικό εμπόριο, μπορούμε να δούμε αρκετές C2G εφαρμογές στο πλαίσιο συναλλαγών που διεκπεραιώνονται αποτελεσματικότερα και αποδοτικότερα με τη χρήση συστημάτων και τεχνολογίας ηλεκτρονικού εμπορίου⁸.

---

⁸ Στο: www.egovplan.gr/?page_id=8
Προσπελάστηκε: 27/09/2011

Οι εφαρμογές **B2G** περιλαμβάνουν συνήθως συναλλαγές μεταξύ των ιδιωτικών επιχειρήσεων με τις αρμόδιες αρχές με σκοπό την διεκπεραίωση των εταιρικών φορολογικών υποχρεώσεων όπως, την υποβολή των περιοδικών δηλώσεων Φ.Π.Α., τις προμήθειες, τον τελωνειακό έλεγχο για τις εισαγωγές και εξαγωγές κ.λπ. Όπως στην περίπτωση των εφαρμογών ηλεκτρονικού εμπορίου μεταξύ καταναλωτών και κυβερνητικών φορέων, οι συναλλαγές από επιχειρήσεις προς κυβερνητικούς φορείς δεν φαίνεται να έχουν άμεση σχέση με αυτό που ο κόσμος θεωρεί ηλεκτρονικό εμπόριο. Ωστόσο, το κράτος εμπλέκεται σχεδόν σε κάθε είδος επιχειρηματικής συναλλαγής καθ' όλη τη διάρκεια του εμπορικού κύκλου και γι' αυτόν το λόγο αρκετές εφαρμογές έχουν αναπτυχθεί για να βελτιώσουν τις συναλλαγές B2G.

3.4 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Το Ηλεκτρονικό Εμπόριο εισάγει νέα χαρακτηριστικά στην εμπορική πράξη, τα οποία απαιτούν κατάλληλη τεχνολογική, πρακτική και νομική προσέγγιση. Τα χαρακτηριστικά αυτά συνοψίζονται στα εξής:

§ Δια-συνδεσιμότητα (Interoperability & Openness). Πολλά συστήματα μπορούν να συνδεθούν μεταξύ τους για την ανταλλαγή πληροφοριών, ανεξάρτητα του είδους τους, του λειτουργικού τους συστήματος, της υποδομής σε υλικό (hardware), ή του τρόπου αναπαράστασης της πληροφορίας. Ο τρόπος επικοινωνίας θεωρείται «ανοιχτός» δεδομένου ότι δεν τίθενται ιδιαίτεροι τεχνολογικοί περιορισμοί για μία επιχείρηση να επικοινωνήσει με

άλλες επιχειρήσεις, ή για έναν καταναλωτή να επικοινωνήσει με μία επιχείρηση.

§ Κατάργηση Φυσικών Ορίων. Οι δυνατότητες μίας επιχείρησης να επικοινωνήσει μ' ένα συνεργάτη στην ίδια πόλη, ή σε οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη είναι ακριβώς οι ίδιες. Αυτό πηγάζει κυρίως από τις δυνατότητες των τηλεπικοινωνιακών μέσων, τα οποία έχουν διαδοθεί σε μεγάλο βαθμό και το κόστος χρήσης τους έχει λάβει μία φθίνουσα πορεία.

§ Απρόσωπο. Στο ηλεκτρονικό εμπόριο ο συναλλασσόμενος (είτε είναι επιχείρηση, είτε φυσικό πρόσωπο) είναι απλώς μία διεύθυνση σε ένα δίκτυο. Με την έννοια αυτή, δεν καταργείται η χρησιμότητα του ανθρώπινου παράγοντα, αλλά πλέον οι μέθοδοι διασφάλισης της ύπαρξης του συνομιλητή ξεπερνούν το επίπεδο αναγνώρισης της φωνής, του γραφικού χαρακτήρα.

§ Ταχύτητα επικοινωνίας. Λόγω των μέσων που χρησιμοποιούνται οι ταχύτητες ανταλλαγής της οποιασδήποτε πληροφορίας είναι υψηλότερες, με έντονες τις επιδράσεις στο τρόπο διάγνωσης των μεταβολών τους, αλλά και στη διάρκεια ζωής τους.

§ Ηλεκτρονικό-ψηφιακό Μέσο. Το κύριο μέσο επικοινωνίας είναι ηλεκτρονικό, περιορίζοντας σημαντικά τη χρήση άλλων, όπως το χαρτί, το τηλέφωνο, το ταχυδρομείο κ.λπ.

§ Πλούσιο περιεχόμενο. Η πληροφορία που ανταλλάσσεται, τόσο λόγω της ταχύτητας ανταλλαγής, όσο και λόγω των δυνατοτήτων των μέσων που χρησιμοποιούνται είναι πλέον ιδιαίτερα πλούσια και δεν περιορίζεται στο φυσικό όριο του βιβλίου, του χαρτιού, ή άλλων συμβατικών μέσων⁹.

Τα χαρακτηριστικά αυτά επεκτείνονται από τους νόμους της λεγόμενης «Αποδιοργανωτικής Τεχνολογίας (**Disruptive Technology**), οι οποίοι συμπεριλαμβάνουν το νόμο του Moore και το νόμο του Metcalfe. Αντίστοιχα οι νόμοι αυτοί υποδεικνύουν ότι «κάθε 18 μήνες η ταχύτητα των επεξεργαστών διπλασιάζεται, ενώ το κόστος τους παραμένει σταθερό» και «η αξία ενός δικτύου είναι ανάλογη του τετραγώνου των χρηστών του».

Κάθε ένα από τα χαρακτηριστικά του Η.Ε. και όλα μαζί επιβάλλουν την καταλληλότερη αξιολόγησή τους από τεχνικό, διαδικαστικό και νομικό επίπεδο, ώστε να δράσουν προς όφελος της επιχείρησης-χρήστη. Η αξιολόγηση των χαρακτηριστικών αυτών απαιτεί διαφορετική προσέγγιση ανάλογα με το μοντέλο Η.Ε. που μελετάται¹⁰.

3.5 ΤΥΠΟΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Το Ηλεκτρονικό Εμπόριο διαχωρίζεται σε δύο τύπους το Έμμεσο Ηλεκτρονικό Εμπόριο και το Άμεσο Ηλεκτρονικό Εμπόριο, βάσει του βαθμού ψηφιοποίησης τριών παραγόντων-διαστάσεων :

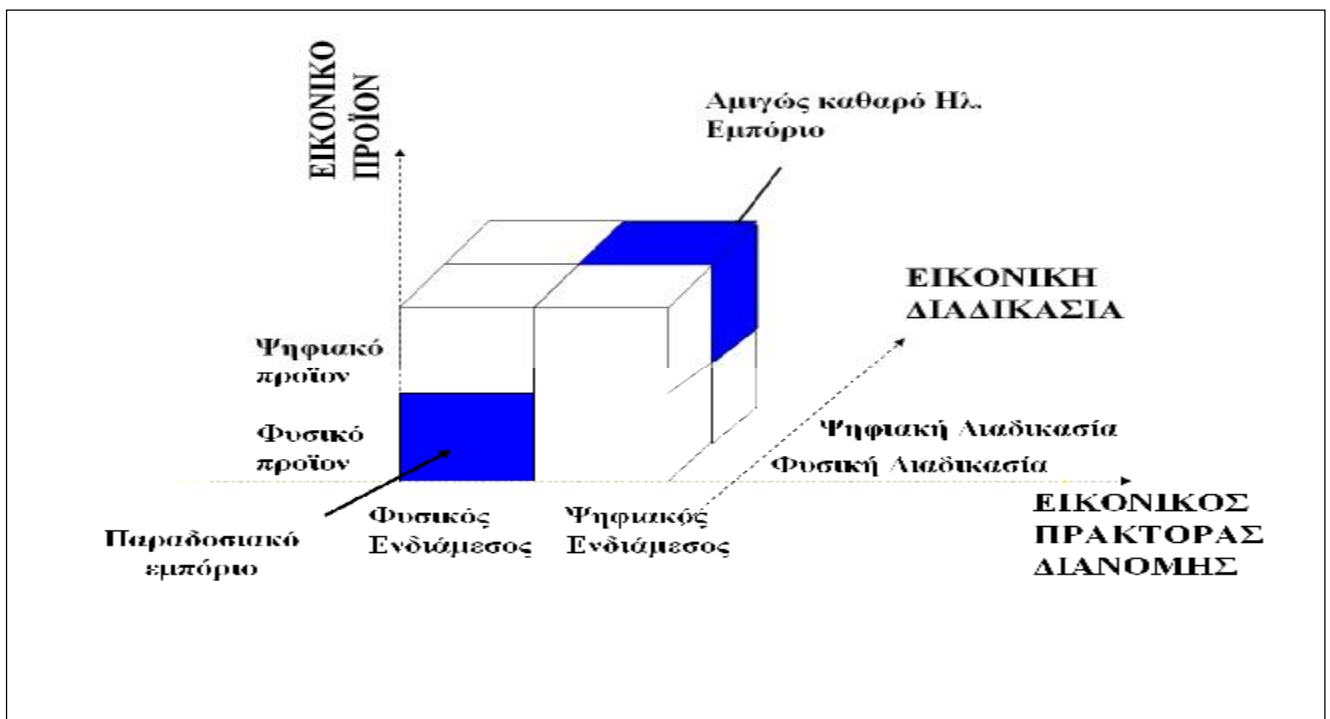
⁹ Στο: europa.eu/pol/pdf/qc3209190elc_002.pdf
Προσπελάστηκε: 05/10/2011

¹⁰ Steven Alter, “Information Systems: Foundation of E-Business (4th Edition)”, 2000

1. Του προϊόντος
2. Της Διαδικασίας και
3. Του πράκτορα διανομής (ή του ενδιάμεσου)

Αυτές οι τρεις διαστάσεις δημιουργούν οκτώ (8) κύβους. Στο παραδοσιακό εμπόριο όλες οι διαστάσεις είναι φυσικές, ενώ στο καθαρό Ηλεκτρονικό Εμπόριο όλες οι διαστάσεις είναι ψηφιακές. Οι υπόλοιποι έξι (6) κύβοι περιλαμβάνουν ένα μείγμα ψηφιακών και φυσικών διαστάσεων. Στην περίπτωση που μία εκ των τριών διαστάσεων είναι ψηφιακή τότε λέμε ότι έχουμε Ηλεκτρονικό Εμπόριο, όχι όμως καθαρό ΗΕ.

Παρακάτω παρατίθεται η εικόνα με τις διαστάσεις του ΗΕ

Πηγή : Choi et al, The Economics of Electronic Commerce, technical publications, 1997

Παράδειγμα καθαρού ΗΕ αποτελεί η περίπτωση αγοράς ενός λογισμικού προγράμματος (software), όπου η παραγγελία, η πληρωμή και η παράδοση του προϊόντος πραγματοποιείται ηλεκτρονικά. Δηλαδή, και οι τρεις διαστάσεις είναι ψηφιακές. Άλλα παραδείγματα ψηφιακών – άυλων προϊόντων, εκτός από τις άδειες χρήσης λογισμικού, αποτελούν τα προϊόντα μουσικής (MP3, WMA), τα e-books, οι φωτογραφίες, περιοδικά, πληροφορίες, άρθρα, τα e-tickets κ.α. Τα ψηφιακά προϊόντα μπορούν να κατηγοριοποιηθούν στις ακόλουθες επτά (7) ομάδες :

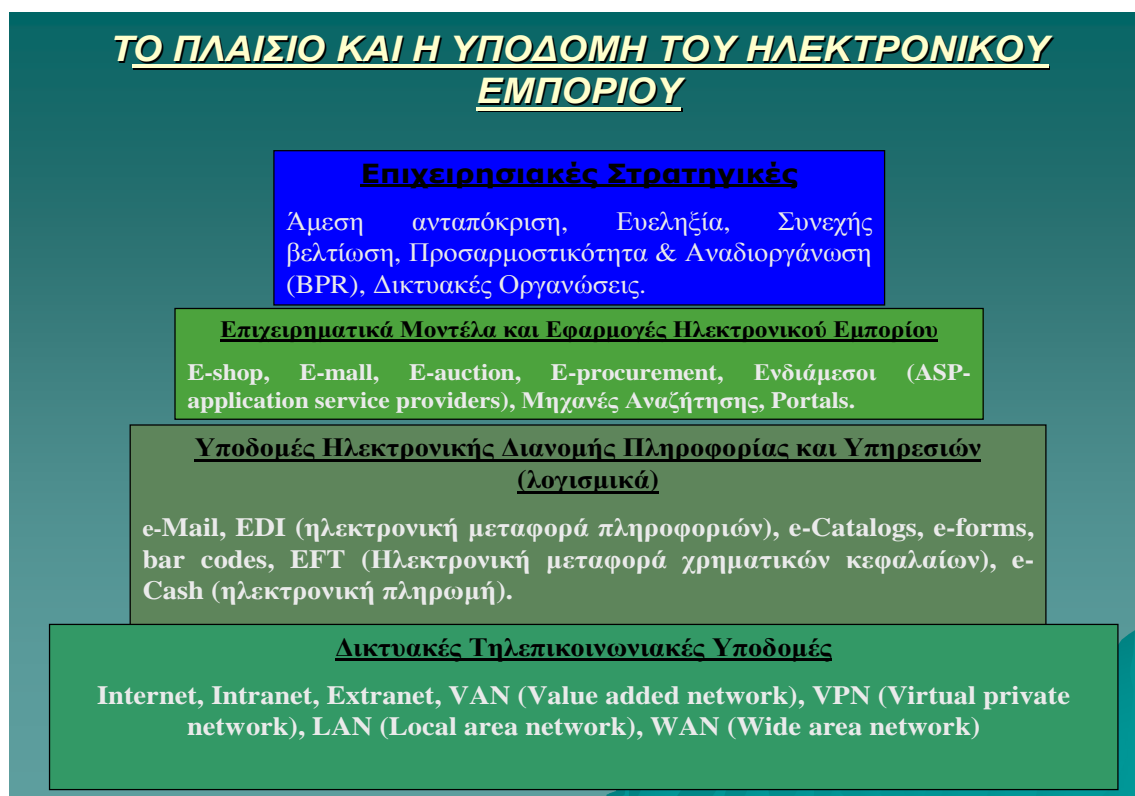
1. **Έντυπα/αρχεία** : Βιβλία, εφημερίδες, περιοδικά, διαφημιστικά έντυπα
2. **Πληροφορίες** (π.χ προϊόντος) : Προδιαγραφές προϊόντος, διαφημιστικοί κατάλογοι, έντυπα οδηγιών
3. **Γραφικά** : Φωτογραφίες, κάρτες, ημερολόγια, χάρτες, αφίσες
4. **Ήχος** : Μουσική, διαλέξεις (συνεδρίων)
5. **Βίντεο** : Ταινίες, video clips
6. **Λογισμικό** : Προγράμματα, παιχνίδια
7. **Υπηρεσίες** : e-tickets

3.6 ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ Η ΥΠΟΔΟΜΗ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Το ΗΕ μπορεί να οριστεί ως ένα σύνολο επιχειρηματικών και διεπιχειρησιακών στρατηγικών καθώς και μοντέλων ολοκλήρωσης που μπορούν να υποστηρίξουν όλους τους τομείς επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Στο παρακάτω πυραμιδοειδές σχήμα αποτυπώνουμε την δομή του όλου συστήματος του ηλεκτρονικού εμπορίου, από τα θεμέλια που είναι

οι τα δίκτυα και οι τηλεπικοινωνίες που κάνουν δυνατές τις συναλλαγές μέσω του διαδικτύου έως την κορυφή που είναι η στρατηγική που πρέπει να εφαρμόζει η επιχείρηση στο χώρο του διαδικτύου¹¹.

Πηγή : www.tex.unipi.gr/undergraduate/notes/efarmoges_comp/kef2.pdf

3.7 ΠΙΕΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ

Παρακάτω αναφέρονται οι κύριες κατηγορίες των παραγόντων του περιβάλλοντος που ασκούν πιέσεις στους οργανισμούς.

1. Οικονομικές πιέσεις (αγορά) :

- Παγκοσμιοποίηση

¹¹ Στο: www.tex.unipi.gr/undergraduate/notes/efarmoges_comp/kef2.pdf
Προσπελάστηκε: 15/09/2011

- Έντονος Ανταγωνισμός
- Απαιτητική και μεταβαλλόμενη οικονομία
- Δυναμικοί και απαιτητικοί πελάτες

2. Τεχνολογικές πιέσεις :

- Ταχεία τεχνολογική απαξίωση (μικρός κύκλος ζωής)
- Αυξημένοι νεωτερισμοί
- Μεγάλος όγκος πληροφοριών

3. Κοινωνικές πιέσεις :

- Κοινωνική ευθύνη των οργανισμών
- Κυβερνητικές νομοθετικές ρυθμίσεις (αποκρατικοποιήσεις, αναπτυξιακοί νόμοι, επιχορηγήσεις)
- Φύση ανθρώπινου δυναμικού

Στις παραπάνω πιέσεις που δέχονται οι επιχειρήσεις οφείλουν να βρουν τους κατάλληλους τρόπους και μεθόδους αντιμετώπισης και απόκρισης είτε με την δημιουργία νέων επιχειρηματικών μορφών είτε με την βελτίωση και προσαρμοστικότητα των ήδη υπαρχόντων¹².

3.8 ΑΠΟΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Οι οργανισμοί αποτελούνται από πέντε βασικά συστατικά (ένα είναι και το συστατικό της τεχνολογίας που περιλαμβάνει το ΗΕ) που σχετίζονται μεταξύ τους και σχηματίζουν μια σταθερή κατάσταση, ισορροπία. Όταν υπάρξει μία αλλαγή στο περιβάλλον ή σε κάποιο από τα συστατικά του, το σύστημα γίνεται ασταθές και πρέπει να υπάρξει

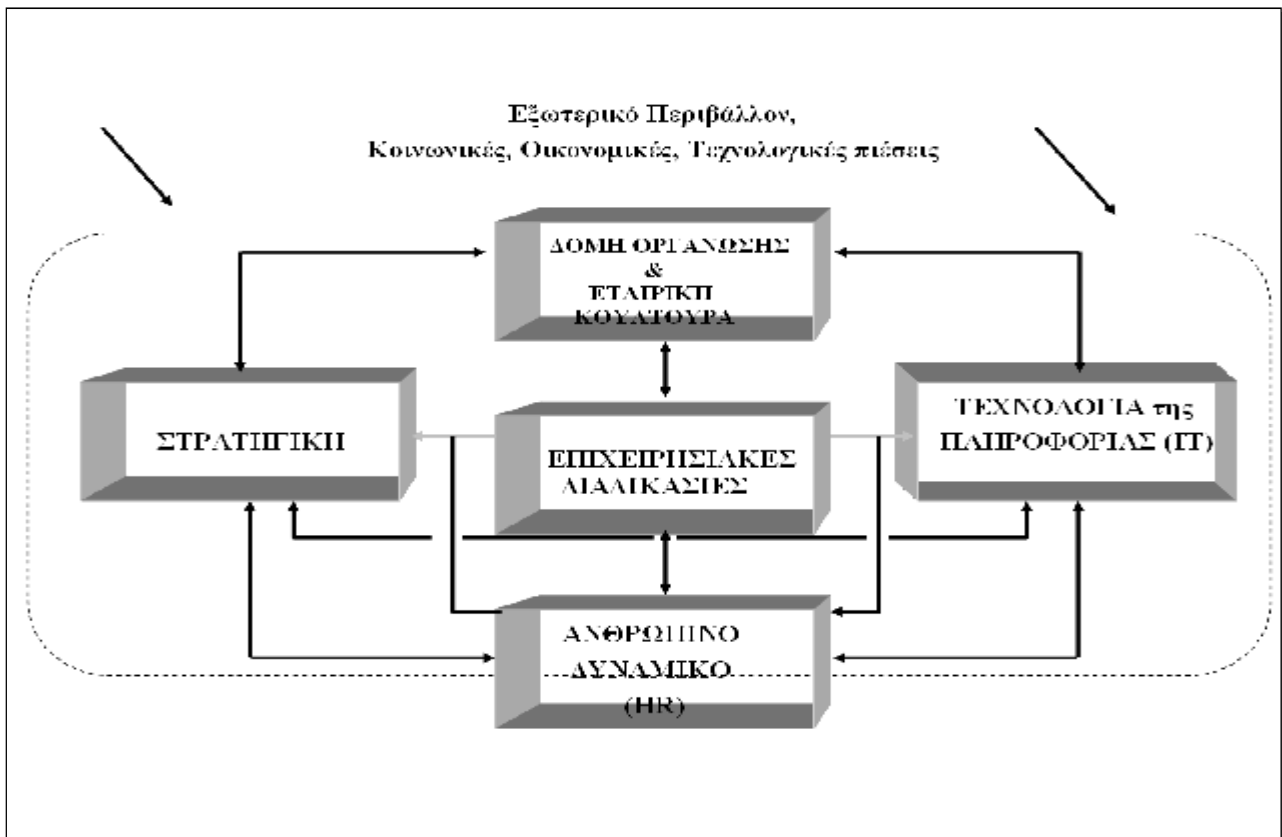
¹² Στο: www.tovima.gr/files/1/2011/1_ΚΕΦΑΛΑΙΟ_TELIKO.pdf

Προσπελάστηκε: 15/09/2011

ρύθμιση του όλου συστήματος ή κάποιων από τα εσωτερικά του μέρη (συστατικά). Ασταθείς οργανισμοί δεν υπερέχουν ούτε επιβιώνουν. Άρα, και η εισαγωγή του ΗΕ είτε από κάποιον ανταγωνιστή (περιβάλλον) είτε η εφαρμογή του από την ίδια την επιχείρηση (εσωτερικά) δημιουργεί μία αλλαγή στην ισορροπία του συστήματος του οργανισμού, ο οποίος πρέπει να αποκριθεί μέσω είτε :

- Της συνεχούς βελτίωσης (continuous improvement)
- Του μετασχηματισμού (BPR-ανασχεδιασμός επιχειρηματικών διαδικασιών)
- Του ορισμού εκ νέου των δομών και λειτουργιών (Νέο επιχειρηματικό μοντέλο)

Πηγή : Scott-Morton και Allen 1994

Το ΗΕ λειτουργεί ως καταλύτης των οργανωσιακών αλλαγών και εξελίξεων στις δομές, λειτουργίες, διαδικασίες του οργανισμού και υποστηρίζει μεθόδους αναδιοργάνωσης και JIT συστημάτων.

Οι οργανωτικές αλλαγές που επιφέρει το ΗΕ είναι οι ακόλουθες :

1. Αλλαγές στις βασικές λειτουργίες και διαδικασίες εντός της επιχείρησης
2. Νέες επιχειρηματικές δομές (Εικονικές και επίπεδες οργανώσεις - Flat and virtual organizations)
3. Αλλαγές στις εργασιακές ρυθμίσεις (HR) – απόκτηση νέων δεξιοτήτων και ικανοτήτων.

4. Αλλαγές στην εταιρική στρατηγική (μετάθεση του ανταγωνισμού στην τιμή (Price)) ηγέτης χαμηλού κόστους)¹³

---

¹³ Στο: www.special-edition.gr/pdf_dioik_enim/pdf_de_34/fotiadis.pdf

Προσπελάστηκε: 18/09/2011

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ /ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΝ

4.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.

Στο πρόσφατο παρελθόν οι συναλλαγές και οι αγορές των καταναλωτών και αντίστοιχα οι πωλήσεις των εμπόρων γίνονταν με καθαρά συμβατικά μέσα. Οι καταναλωτές προκειμένου να αγοράσουν αυτό που επιθυμούσαν ή να δεχτούν μία υπηρεσία έπρεπε να μεταβούν στην έδρα του προμηθευτή των αγαθών ή των υπηρεσιών. Στις μέρες μας ο τρόπος διεξαγωγής των συναλλαγών έχει αλλάξει ριζικά. Η εξέλιξη και η πορεία της ηλεκτρονικής επιχειρηματικότητας και του ηλεκτρονικού εμπορίου είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ανάπτυξη δικτύων υπολογιστών και του Internet. Οι πρώτες μορφές του Ηλεκτρονικού Εμπορίου εμφανίζονται στις αρχές του 1970, όταν οι τράπεζες χρησιμοποιούσαν την Ηλεκτρονική Μεταφορά Κεφαλαίων (E F T) για τις συναλλαγές τις οποίες πραγματοποιούσαν μέσω ασφαλών ιδιωτικών δικτύων. Η ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων βελτιώνει σημαντικά τις ηλεκτρονικές πληρωμές καθώς χρησιμοποιεί ηλεκτρονικά μέσα για την αποστολή πληροφοριών. Πολλές παραλλαγές της E F T είναι οι χρεωστικές κάρτες και οι άμεσες καταθέσεις στους τραπεζικούς λογαριασμούς των εργαζομένων. Η τεχνολογία αυτή χρησιμοποιείται μέχρι και σήμερα και οι τράπεζες και οι μεγάλοι χρηματοπιστωτικοί λογαριασμοί διακινούν τρισεκατομμύρια δολάρια ετησίως. Αξίζει να σημειωθεί ότι, το πρώτο "μηχανογραφημένο" πολυκατάστημα στον κόσμο δημιουργήθηκε το 1970. Πρόκειται για το Telemart στο Σαν Ντιέγκο της Καλιφόρνια. Εκείνη την εποχή δεν υπήρχε ακόμα Internet

και οι πελάτες χρησιμοποιούσαν το απλό αναλογικό τους τηλέφωνο για να επιλέξουν τα προϊόντα που επιθυμούσαν να τους αποσταλούν στο σπίτι. Το πείραμα απέτυχε εξαιτίας των τηλεφωνικών γραμμών, οι οποίες δεν ανταποκρίνονταν στις πολυάριθμες ταυτόχρονες κλήσεις. Στις αρχές της δεκαετίας 1980 το Ηλεκτρονικό Εμπόριο και Εμπόριο διαδόθηκε μεταξύ των επιχειρήσεων ως τεχνολογία ηλεκτρονικής μετάδοσης μηνυμάτων όπως η ηλεκτρονική ανταλλαγή δεδομένων (EDI) και το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (E-mail) για να επικοινωνούν οι εταιρείες μεταξύ τους. Οι τεχνολογίες του EDI συνετέλεσαν στον εκσυγχρονισμό των διεργασιών μεταξύ των επιχειρήσεων, αφού αυξήθηκε η αυτοματοποίηση, μειώνοντας έτσι τα έγγραφα και τα δεδομένα σε χαρτί, επιτρέποντας στις επιχειρήσεις να επικοινωνούν με τους κόλπους τους αλλά και μεταξύ τους με αποστολή και λήψη εγγράφων εργασίας σε τυποποιημένη ηλεκτρονική μορφή με την ελάχιστη δυνατή ανθρώπινη παρέμβαση¹⁴.

Χαρακτηριστικά πλεονεκτήματα του EDI είναι η ακρίβεια στα δεδομένα, η ταχύτητα μεταβίβασης των δεδομένων, τα υλικά οφέλη και η ταχύτερη εξυπηρέτηση των πελατών. Η κορύφωση έλαβε μέρος από το 1990 και μετά, όταν το διαδίκτυο άρχισε να εξελίσσεται σημαντικά και να γίνεται γνωστό και προσιτό σε ολοένα και περισσότερους χρήστες. Η εμφάνιση του παρείχε την δυνατότητα για διαφορετικές μορφές ηλεκτρονικού εμπορίου, όπως για παράδειγμα υπηρεσίες σε απευθείας σύνδεση και νέες μορφές άντλησης πληροφοριών και επικοινωνίας μεταξύ των χρηστών. Μια επιχείρηση πλέον μπορεί να απευθυνθεί σε ένα ευρύτατο αγοραστικό κοινό το οποίο μπορεί να βρίσκεται σε οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη χωρίς να είναι υποχρεωτική η φυσική

---

¹⁴ Στο: www.travelplorer.gr/ViewTravelGuide.jsp

παρουσία του καταναλωτή στον χώρο πώλησης. Αυτό το γεγονός από μόνο του παρέχει σημαντική δυναμική για το εμπόριο και για τις διεθνείς αλλά και εγχώριες οικονομικές αγορές¹⁵.

4.2 Η ΑΦΟΡΜΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.

Η ταχύτητα αποδοχής του Internet έχει ξεπεράσει κάθε άλλη τεχνολογική καινοτομία του 20ου αιώνα. Αυτή η επικοινωνιακή λεωφόρος αναπτύσσεται εκρηκτικά και οι επιτυχημένοι συμμετέχοντες πιάνουν το παλμό ενός παλιρροιακού κύματος που ακόμα δεν έχει φτάσει στο ζενίθ του. Στο συνεχώς αυξανόμενο e – περιβάλλον, οι νεοεισερχόμενοι παράγοντες – εταιρίες έχουν την ευκαιρία να ξεπεράσουν σχετικά εύκολα παραδοσιακούς εταίρους. Υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ των παραδοσιακών και e – επιχειρήσεων και πρακτικών μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονται : Πλήρης αυτοματοποίηση, μειωμένη ταχύτητα, βελτιωμένη ποιότητα, μειωμένα κόστη συναλλαγών κ.α. Συνάμα το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα αποτελεί το βασικότερο κλειδί επιτυχία του ηλεκτρονικού εμπορίου¹⁶.

---

¹⁵ Σκιαδάς, Χ και Μαρκάκη, Μ (2001), Γενικές Αρχές Μάρκετινγκ και Ηλεκτρονικό Εμπόριο, Αθήνα: Εκδόσεις Παπασωτηρίου

¹⁶ David S. Linthicum, “B2B Application Integration: e-Business-Enable Your Enterprise”, 1999

4.3 Η ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ ΒΑΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΣΣΟΜΕΝΩΝ ΟΝΤΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΙΔΟΥΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ.

- Ø Κατηγοριοποίηση με βάση την οντότητα που συναλλάσσεται (φυσική ή νομική).
  - ü Διεπιχειρησιακό μοντέλο (Business -to–Business ή B2B). Περιλαμβάνει όλες τις εφαρμογές που καλύπτουν την επικοινωνία και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ επιχειρήσεων. Το κυριότερο ενδιαφέρον σ αυτό το μοντέλο είναι η μείωση του κόστους, καθώς στις περισσότερες των περιπτώσεων οι συναλλασσόμενες επιχειρήσεις είναι ήδη συνεργάτες. Στην Ελλάδα έχουν δημιουργηθεί ηλεκτρονικές αγορές και κάποια αποτελέσματα του B2B σ' αυτές είναι τα εξής:
    - ü Κάθετες αγορές: Το 2001 δραστηριοποιήθηκαν δύο B2B ηλεκτρονικές αγορές που βασίζονται σε ολοκληρωμένη και διεθνώς καταξιωμένη πλατφόρμα ηλεκτρονικού εμπορίου και απευθύνεται στις ΜΜΕ και συγκεκριμένα στους κλάδους του ξενοδοχειακού τομέα, σουπερ μάρκετ κ.α.
    - ü Οριζόντιες αγορές: Το 2001 δραστηριοποιήθηκαν άλλες δύο B2B ηλεκτρονικές αγορές στον χώρο αυτό. Ο κύριος λόγος των οριζόντιων αγορών είναι ότι συνδέουν απευθείας τους αγοραστές με τους προμηθευτές τους σε πραγματικό

χρόνο. Τα οφέλη για τους συναλλασσόμενους είναι: α) η εξοικονόμηση χρόνου, κόστους και διαφάνεια και β) διεύρυνση παρουσίας εκτός ελληνικών συνόρων. Οι επιχειρήσεις που εξυπηρετούνται από τις παραπάνω αγορές ανήκουν στους τομείς της πληροφορικής, τηλεπικοινωνιών, ηλεκτρονικού εξοπλισμού κ.α.

ü Το Διεπιχειρησιακό μοντέλο ανάλογα με το σημείο εστίασης των εφαρμογών του δημιουργεί κάποιες υποκατηγορίες. Η πιο σημαντική αυτών είναι η Business – to – government (επιχείρηση με κρατικούς φορείς) ή Business – to – sector. Η υποκατηγορία αυτή υποδηλώνει το σημείο εστίασης στο τρόπο με τον οποίο το δημόσιο συναλλάσσεται με το ιδιωτικό τομέα. Η συναλλαγή αυτή επιλέγεται και δημιουργείται από το δημόσιο φορέα και υποχρεώνει το άλλο μέρος να προσαρμοστεί. Η δραστηριοποίηση του δημοσίου τομέα στο ηλεκτρονικό εμπόριο μπορεί να επιφέρει δραστικότερες αλλαγές λόγω του όγκου του , αλλά και η ανάγκη του δημοσίου φορέα να εκσυγχρονιστεί είναι σημαντικά μεγαλύτερη από αυτή του ιδιωτικού.

ü Μοντέλο επικοινωνίας επιχείρησης με τον καταναλωτή (Business – to – Business ή B2C). Περιλαμβάνει όλες τις εφαρμογές που καλύπτουν την επικοινωνία με τον καταναλωτή ή το πολίτη. Το κυριότερο ενδιαφέρον εδώ είναι η προσέγγιση όσο το δυνατό περισσότερων πελατών. Ακόμη όμως μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η δυνατότητα διατήρησης των πελατών. Για να γίνει αυτό,

πρέπει οι υπηρεσίες που προσφέρονται να προσδίδουν αξία στον καταναλωτή ή στον πολίτη, ώστε να επιθυμεί την χρήση του μέσου. Επισημαίνεται ότι το μοντέλο business – to – consumer προϋποθέτει την ύπαρξη κατάλληλων εφαρμογών business – to – business, προκειμένου οι υπηρεσίες που προσφέρονται προς τον καταναλωτή να συνδέονται με τις υπηρεσίες και την λειτουργικότητα της επιχείρησης. Κάποια αποτελέσματα για το μοντέλο B2C:

- ü Υπάρχουν 352 ηλεκτρονικά καταστήματα τα οποία υποστηρίζουν ολοκληρωμένες εμπορικές συναλλαγές, δηλαδή διαθέτουν καλάθι αγορών, συστήματα ασφαλείας προσωπικών δεδομένων και υπηρεσία παράδοσης κατ'οικον. Επίσης αναφέρεται και ένας μεγάλος αριθμός emails. Το ποσοστό των on-line καταστημάτων στο λιανικό εμπόριο είναι της τάξης του 0,4% – 0,6%.
- ü Δεν υπάρχει ακόμα μία κρίσιμη αγοραστική μάζα που να δικαιολογεί μεγάλες επενδύσεις.
- ü Μοντέλο επικοινωνίας καταναλωτή προς καταναλωτή (Consumer – to – Consumer ή C2C). Πρόκειται για μία νέο-εισερχόμενη κατηγορία του B2C από τα αναδυόμενα marketplaces. Σε αυτά ο στόχος είναι να επικρατεί η εμπορική επικοινωνία μεταξύ καταναλωτών ή πολιτών προκειμένου να γίνει αγοραπωλησία ειδών ή η διενέργεια πράξεων, όπως η πληρωμή του ενοικίου. Ο στόχος τέτοιων

εφαρμογών είναι και πάλι η προσέγγιση του καταναλωτή, μέσα από μια σειρά απλών, καθημερινών και αναγκαίων υπηρεσιών.

Ø Κατηγοριοποίηση με βάση το είδος προσφερόμενων υπηρεσιών.

Η κατηγοριοποίηση αυτή γίνεται προκειμένου κάθε νέα εταιρία που δημιουργείται να ενταχθεί σε γενικότερο πλαίσιο και να μπορεί να συγκριθεί με άλλες παρόμοιες. Συνήθως, η κατηγοριοποίηση αυτή εξυπηρετεί κυρίως τις εταιρίες με χρηματοοικονομικό αντικείμενο :

ü Professional Services. Είναι εταιρίες που παρέχουν λύσεις ηλεκτρονικού εμπορίου, ξεκινώντας από την παροχή συμβουλευτικών εταιρειών, την χρήση προϊόντων ή συστημάτων τρίτων, την ανάπτυξη και την ολοκλήρωση λύσεων πάνω σε αυτά τα συστήματα και την εγκατάσταση στον πελάτη τους.

ü e – services. Είναι εταιρίες που παρέχουν υπηρεσίες μέσω συστημάτων του ηλεκτρονικού εμπορίου. Τέτοιες υπηρεσίες είναι αυτές που προσφέρουν διάφορες επιχειρηματικές γενικής και ειδικής πληροφόρησης.

ü e – retail. Είναι εταιρείες που κάνουν λιανικό εμπόριο διαφόρων υπηρεσιών και προϊόντων χρησιμοποιώντας ηλεκτρονικά μέσα.

Εκτός από όλα τα παραπάνω το ηλεκτρονικό εμπόριο δεν είναι μόνο οι αγορές και οι πωλήσεις για αυτό το λόγο δίνει έμφαση και στην εξυπηρέτηση των πελατών, συνεργασία επιχειρηματικών εταιρών και διεξαγωγή ηλεκτρονικών συναλλαγών μέσα σ'έναν οργανισμό. Εξαιτίας της ευρύτερης θεώρησης του χρησιμοποιούνται και οι παρακάτω διακρίσεις:

ü Internet = Ένα παγκόσμιο δικτυωμένο περιβάλλον

ü Intranet = Εταιρικό δίκτυο με λειτουργίες του Internet.

ü Extranet = Επεκτείνει τα intranets, έτσι ώστε αυτά να είναι προσπελάσιμα μέσω διαδικτύου από επιχειρηματικούς εταίρους¹⁷.

4.4 ΤΑ ΥΠΕΡ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΤΑ ΟΙ ΚΑΙ ΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ

Το σημαντικότερο πλεονέκτημα του ηλεκτρονικού εμπορίου είναι η μείωση του κόστους συναλλαγών. Αυτό ισχύει τόσο στις χονδρικές όσο και στις λιανικές αγορές. Επειδή ο πελάτης καταχωρίζει ο ίδιος την παραγγελία και επειδή αυτός ο τρόπος καταχώρισης επιτρέπει να γίνουν ηλεκτρονικά τα επόμενα βήματα της συναλλαγής χωρίς την παρεμβολή ανθρώπων το κόστος μπορεί να μειωθεί σημαντικά.

---

¹⁷ Στο: www.mardas.gr/Articles.aspx?doc=21

Προσπελάστηκε: 27/09/2011

Πέρα από τη μείωση του άμεσου κόστους συναλλαγής το ηλεκτρονικό εμπόριο επιτρέπει και την μείωση των άλλων συνιστωσών του κόστους που έχει η λειτουργία μίας επιχείρησης. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η δημιουργία, η συντήρηση, η εκτύπωση και η αποστολή των καταλόγων των προϊόντων και των υπηρεσιών μιας επιχείρησης. Σημαντικό όφελος μπορεί να προκύψει και σε ένα μεγάλο αριθμό από άλλες διαδικασίες της εφοδιαστικής αλυσίδας που τώρα αυτοματοποιούνται, όπως ο έλεγχος on-line της διαθεσιμότητας και η άμεση αναπαραγγελία.

Ένα άλλο σημαντικό –αλλά έμμεσο- πλεονέκτημα είναι ότι υπάρχει μια πλήρης καταγραφή των αγοραστικών τάσεων του πελάτη. Αυτό επιτρέπει μια προσωποποίηση του marketing, δηλαδή ενός απόλυτα στοχευόμενου marketing και συνακόλουθα μια πολύ αποτελεσματικότερη προσέλκυση πωλήσεων. Οι τάσεις αυτές ενδιαφέρουν κυρίως τις συναλλαγές επιχειρήσεων προς τελικό καταναλωτή, αλλά όχι μόνο. Παράδειγμα του δεύτερου είναι η εταιρεία αναλώσιμων, η οποία μπορεί να δώσει τι προφίλ κατανάλωσης στην αγοράστρια εταιρεία(π.χ. κατά είδος, κατά εποχή ή κατά τμήμα), κάτι που η τελευταία πιθανόν δεν μπορεί να παρακολουθήσει, και να τη βοηθήσει προτείνοντας τις αυτόματα κατάλληλες ποσότητες αναπαραγγελίας, όταν τα αποθέματα της πέσουν πολύ χαμηλά.

Τέλος, ένα άλλο σημαντικό πλεονέκτημα είναι ότι το Internet επιτρέπει τη δημιουργία νέων προϊόντων και υπηρεσιών και την ταχύτητα διανομή τους. Αν για παράδειγμα θέλετε να αγοράσετε μια αναβάθμιση για τον επεξεργαστή κειμένου που γράφει το άρθρο, μπορείτε να το κάνετε ευκολότατα μέσω του Internet και να ειδοποιείτε κάθε φορά που βγαίνει καινούρια έκδοση. Το επιπλέον

κόστος για τον κατασκευαστή είναι ελάχιστο και η διαφορά του κόστους από τα κλασικά κανάλια διανομής μεγάλη.

Το σημαντικότερο μειονέκτημα του ηλεκτρονικού εμπορίου σχετίζεται με την ασφάλεια των συναλλαγών. Στο Internet δύσκολα μπορεί κανείς να εγγυηθεί απόλυτη ασφάλεια στις συναλλαγές. Αυτό λειτουργεί ως ένας ψυχολογικός φραγμός στον καταναλωτή που διστάζει να δώσει τον αριθμό πιστωτικής του κάρτας σε ένα τύπο του Internet, ακόμη και αν του είναι γνωστός και καθιερωμένος. Βέβαια είναι γεγονός ότι με την κρυπτογράφηση των δεδομένων και την υιοθέτηση ψηφιακών υπογραφών οι κίνδυνοι μειώνονται στο ελάχιστο και οι περιπτώσεις ηλεκτρονικής απάτης γίνονται ένα ασήμαντο ποσοστό των συναλλαγών. Το πρόβλημα όμως παραμένει στο μυαλό των ανθρώπων, παρ' όλο που η πιστωτική τους κάρτα κινδυνεύει πολύ περισσότερο όταν την δίνουν σε ένα εστιατόριο από ότι όταν την δίνουν στην Amazon για να αγοράσουν βιβλία.

Ένα άλλο πιθανό μειονέκτημα είναι η από προσωποποίηση των συναλλαγών, κάτι που οι καταναλωτές/τριες μπορεί να μην επιθυμούν. Τέλος, ένα ακόμη μειονέκτημα για τις μικρές χώρες είναι ότι η παγκοσμιοποίηση των αγορών μέσω του e-commerce ευνοεί σημαντικά τις μεγάλες χώρες. Επειδή οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι μία τεράστια αγορά, αλλά το κράτος για τη δημιουργία του μηχανισμού πώλησης παραμένει συγκρίσιμο, η Amazon μπορεί να πουλήσει διεθνώς και ελληνικά βιβλία πολύ ευκολότερα από το να πουλήσει ο Ελευθερουδάκης διεθνώς και αγγλικά βιβλία¹⁸.

---

¹⁸ Στο: www.tex.unipi.gr/undergraduate/notes/efarmoges_comp/kef2.pdf

Φάσεις ηλεκτρονικού εμπορίου

Για να αντιληφθεί πλήρως την σημασία του ηλεκτρονικού εμπορίου μία επιχείρηση πρέπει να εκπληρώσει τις παρακάτω φάσεις:

Φάση 1: Ανάπτυξη web σελίδας & Προώθησης προϊόντος

- Ø Δημιουργία web site, ανάπτυξη και φιλοξενία (hosting).
- Ø Διαφήμιση και πρώτη εικόνα προϊόντων ή υπηρεσιών.
- Ø Ζήτηση και διακίνηση πληροφοριών μέσω του Internet.

Φάση 2 : Software κατασκευή & Διαχείριση Βάσεων Δεδομένων

- Ø Παραγγελία προϊόντων ή υπηρεσιών μέσω του Internet.
- Ø Database λύσεις που απαιτούν οι σύγχρονες πολύπλοκες υψηλές τεχνολογίες.

Φάση 3: Πληρωμή &Επεξεργασία Συναλλαγών

- Ø Αναγνώριση πιστότητας πιστωτικής κάρτας και παραγγελία μέσω Internet.
- Ø Ηλεκτρονική μεταφορά χρημάτων.

Φάση 4: Εκπλήρωση & EDI Διανομή αποθεμάτων

- Ø Αποστολή προϊόντος και αποθήκευση.
- Ø Καταχώρηση παραγγελίας και καταστάσεων

- Ø Ηλεκτρονική παραγγελία διαμέσου EDI και εξειδικευμένη παρουσία πελατών στο Internet.

Φάση 5: Υπηρεσίες Τηλεφωνικού κέντρου

- Ø Υποστήριξη προϊόντων και ειδικά εκπαιδευόμενοι αντιπρόσωποι για την εκπλήρωση ειδικών αναγκών των πελατών.

Εξερχόμενο και εισερχόμενο direct marketing

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ

5.1 ΓΕΝΙΚΑ

Όταν, κατά τα μέσα του 20^{ου} αιώνα (τέλη της δεκαετίας του 1940 και αρχές της δεκαετίας του 1950), άρχισε η ευρύτερη προσπάθεια της συστηματικής προσέγγισης του προβλήματος της οικονομικής ανάπτυξης, τόσο σε θεωρητικό επίπεδο, αλλά ιδιαίτερα σε επίπεδο οικονομικής πολιτικής, οι χώρες διακρίνονταν σε «αναπτυγμένες» και «αναπτυσσόμενες».

Αναπτυγμένες θεωρούνταν οι πλούσιες χώρες, δηλαδή οι χώρες της Δυτικής Ευρώπης, οι χώρες της Βόρειας Αμερικής (Ηνωμένες Πολιτείες και Καναδάς), καθώς και η Αυστραλία, η Νέα Ζηλανδία και η Ιαπωνία. Αναπτυσσόμενες θεωρούνταν οι φτωχές χώρες, δηλαδή όλες οι υπόλοιπες και συγκεκριμένα οι χώρες της Ασίας, της Αφρικής και της Κεντρικής και Νότιας Αμερικής, με εξαίρεση τις χώρες της τότε Ανατολικής Ευρώπης που συνιστούσαν χωριστή κατηγορία, εκείνη των ανατολικοευρωπαϊκών μη οικονομιών της αγοράς (East European non-market economies), οι οποίες αποτελούσαν ένα τμήμα των σοσιαλιστικών χωρών.

Σήμερα οι χώρες ταξινομούνται με βάση το επίπεδο ανάπτυξη τους στις εξής κατηγορίες :

Αναπτυσσόμενες χώρες (developing countries – DCs). Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται 137 χώρες ή περιοχές, από τις οποίες 50 θεωρούνται ως ελάχιστα αναπτυγμένες χώρες (least developed countries – LDCs)

Χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών (Central and Eastern Europe and

the Commonwealth of Independent States). Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται 28 χώρες ή περιοχές

Χώρες – μέλη του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Organisation for Economic Co-operation and Development–OECD). Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται 30 χώρες ή περιοχές, από τις οποίες 24 θεωρούνται χώρες υψηλού εισοδήματος (high-income OECD-member economies), ενώ 2 (το Μεξικό και η Τουρκία) συμπεριλαμβάνονται στην κατηγορία των αναπτυσσόμενων χωρών και 4 στην προηγούμενη κατηγορία (Τσεχία, Σλοβακία, Ουγγαρία και Πολωνία).

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες, η μελέτη των διαφόρων χωρών όσον αφορά το επίπεδο της ανάπτυξης τους στηρίζεται συνήθως στους κοινωνικοοικονομικούς δείκτες ανάπτυξης που δημοσιεύει κάθε χρόνο η Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank). Το βασικό γενικό κριτήριο που χρησιμοποιείται από την Παγκόσμια Τράπεζα για την καταρχήν ταξινόμηση των οικονομιών, αλλά και για τη διάκριση των διαφόρων σταδίων της οικονομικής ανάπτυξης, είναι το κατά κεφαλή ακαθάριστο εθνικό εισόδημα (GNI). Σύμφωνα με αυτό, οι χώρες διακρίνονται, από την Παγκόσμια Τράπεζα σε τρεις βασικές κατηγορίες (World Bank, 2005) :

- Στις χώρες χαμηλού εισοδήματος (low-income economies)
- Στις χώρες μέσου εισοδήματος (middle-income economies). Διακρίνονται σε χώρες χαμηλού-μέσου εισοδήματος (lower-middleincome economies) και σε χώρες υψηλού-μέσου εισοδήματος (uppermiddle-income economies).
- Στις χώρες υψηλού εισοδήματος (high-income economies). Διακρίνονται σε χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ (OECD-member economies) και σε άλλες χώρες υψηλού εισοδήματος (other high-income economies).

Στη κατηγορία των χωρών χαμηλού εισοδήματος εντάσσονταν όσες χώρες είχαν ετήσιο κατά κεφαλή GNI έως \$875, στην κατηγορία των χωρών χαμηλού-μέσου εισοδήματος εντάσσονταν όσες χώρες είχαν κατά κεφαλή GNI μεταξύ \$876 και \$3.465, στην κατηγορία των χωρών υψηλού-μέσου εισοδήματος εντάσσονταν όσες χώρες είχαν κατά κεφαλή GNI μεταξύ \$3.466 και \$10.725, ενώ στην κατηγορία των χωρών υψηλού εισοδήματος εντάσσονταν όσες χώρες είχαν κατά κεφαλή GNI υψηλότερο από \$10.276.

5.2 ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ

Η κατηγορία των αναπτυσσόμενων χωρών είναι τόσο μεγάλη και εξαιρετικά διαφοροποιημένη, ώστε καμιά μοναδική γενίκευση – ή ερμηνευτική θεωρία – να είναι σε θέση να τις χαρακτηρίσει επαρκώς. Τα εμπειρικά στοιχεία αποκαλύπτουν εξαιρετικά σημαντικές αντιθέσεις μεταξύ διαφόρων ομάδων χωρών αναφορικά με τις αρχικές συνθήκες και τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Θα ήταν, συνεπώς, σκόπιμο να σκεφτόμαστε για υποομάδες αναπτυσσόμενων χωρών που αντιμετωπίζουν κοινά βασικά χαρακτηριστικά.

Μερικές από τις πλέον γνωστές υποκατηγορίες αναπτυσσόμενων χωρών είναι οι ακόλουθες :

1. Νεοεκβιομηχανοποιημένες Χώρες

Αυτή η ομάδα περιλαμβάνει τη Νότια Κορέα, την Ταϊβάν, τη Σιγκαπούρη, το Χονγκ Κονγκ, το Μεξικό και τη Βραζιλία. Όλες αυτές οι χώρες διακρίνονται για τους υψηλούς ετήσιους ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ (μερικές φορές περισσότερο από 6%) για μια συνεχή μακρά περίοδο. Από αυτές στις 4 χώρες της Ανατολικής Ασίας (καλούμενες η «συμμορία των τεσσάρων» ή οι «τέσσερις τίγρεις» της Ασίας) οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης οφείλονται κυρίως σε ένα εξαγωγικό προσανατολισμό

της οικονομίας που βασίζεται στη μεταποιητική βιομηχανία. Η αναπτυξιακή προσπάθεια αυτών των χωρών άρχισε με την αξιοποίηση του φθηνού εργατικού δυναμικού και στη συνέχεια προχώρησε σε υψηλότερους βαθμούς παραγωγής που χρησιμοποιεί σύγχρονη τεχνολογία και πολύ εξειδικευμένη εργασία.

2. Οι περισσότερες χώρες της Λατινικής Αμερικής

Αυτή η ομάδα προέκυψε ως μια ξεχωριστή κατηγορία όταν τα μέλη της βρέθηκαν στο επίκεντρο μιας οξείας κρίσεως λόγω του εξωτερικού τους χρέους για όλη σχεδόν τη δεκαετία του 1980. Οι χώρες αυτές προκειμένου να διατηρήσουν υψηλά επίπεδα κατανάλωσης, ύστερα από τις απότομες αυξήσεις των τιμών του πετρελαίου κατά τη δεκαετία του 1970, αποφάσισαν να προβούν σε υψηλό δανεισμό. Αλλά αυτός ο δανεισμός δεν κατέστη δυνατό να διατηρηθεί πέρα από τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1980. Οι αρνητικές παρενέργειες του υψηλού δανεισμού ανάγκασε τις χώρες αυτές να προβούν στην εφαρμογή αυστηρών σταθεροποιητικών προγραμμάτων και σε αναδιάρθρωση των οικονομιών τους με κόστος τη μη μεγέθυνση του ΑΕΠ.

3. Χώρες της Αφρικής γύρω και κάτω από τη Σαχάρα

Οι χώρες σε αυτό το μέρος της Αφρικής αποτελούν την πλέον εξαθλιωμένη ομάδα μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών. Η μεγάλη ξηρασία καθόλη σχεδόν τη δεκαετία του 1980 δημιούργησε προβλήματα έλλειψης τροφίμων και απλής επιβίωσης. Η καταστροφική κατάσταση της γεωργίας έχει εξαναγκάσει μεγάλο μέρος του πληθυσμού να μετακινηθεί προς τις πόλεις.

Συγχρόνως η ανάπτυξη της βιομηχανίας είναι ουσιαστικά ανύπαρκτη, ώστε να μην είναι σε θέση να δημιουργηθούν σημαντικές ευκαιρίες απασχόλησης στα αστικά κέντρα. Έτσι οι οικονομικές προοπτικές αυτών των χωρών της Αφρικής είναι απαισιόδοξες, αν δεν υπάρξει μια καίρια οδός διαφυγής με τη μορφή μιας νέας στρατηγικής

ανάπτυξης που να δίνει ιδιαίτερη και συγκεκριμένη έμφαση στο τομέα της γεωργίας.

4. Πετρελαιοπαραγωγικές χώρες, πλεονασματικές σε κεφάλαιο

Οι χώρες αυτές διαφέρουν από τις άλλες αναπτυσσόμενες χώρες κατά το ότι παρά το γεγονός μη στέρησης κεφαλαίου (όπως συμβαίνει για τις περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες) είναι ωστόσο μη ανεπτυγμένες για άλλους λόγους. Ειδικότερα εάν δώσουμε ένα ευρύτερο ορισμό στην ανάπτυξη ώστε να ληφθούν υπόψη, εκτός από το εισόδημα, και μεταβλητές όπως είναι η υγεία, η εκπαίδευση και η διατροφή, οι χώρες αυτές δεν παίρνουν υψηλές ιεραρχικές θέσεις συμφωνά με αυτές τις μεταβλητές.

5. Χώρες με αποικιακό παρελθόν

Οι γνώμες αναφορικά με την επίδραση της αποικιοκρατίας δίστανται με βάση ιδεολογικά κριτήρια. Οι αριστεροί και οι εθνικιστές των χωρών με αποικιακό καθεστώς στο παρελθόν αποδοκιμάζουν έντονα την αποικιοκρατία γιατί προκάλεσε διαρκείς φυσικές και ψυχολογικές ζημιές στις χώρες αυτές, ενώ οι συντηρητικοί τονίζουν τις ευεργετικές επιδράσεις που είχαν η δυτική τεχνολογία και οι θεσμοί.

6. Χώρες με πληθυσμιακό μέγεθος

Το μέγεθος και η πυκνότητα του πληθυσμού οδηγεί στη διάκριση ορισμένων τύπων χωρών. Για την Κίνα, την Ινδία και άλλες πολυάριθμες και πυκνοκατοικημένες χώρες το απλό μέγεθος του πληθυσμού μπορεί να δημιουργεί μερικά μοναδικά προβλήματα δεδομένου ότι μερικά οικονομικά χαρακτηριστικά μπορεί να εξελιχθούν δυσανάλογα με το μέγεθος. Μεταξύ των πλεονεκτημάτων του μεγάλου μεγέθους είναι ότι οι οικονομίες κλίμακας σε ορισμένες δραστηριότητες μπορεί να βελτιώσουν την εθνική παραγωγικότητα.

Μεταξύ των βασικών μειονεκτημάτων του μεγάλου μεγέθους είναι οι αναποτελεσματικότητες που δημιουργούνται από τη κεντρική διακυβέρνηση μιας μεγάλης περιοχής.

5.3 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ

Παρά τις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές, φυσικές και δημογραφικές διαφορές τους, οι αναπτυσσόμενες χώρες και ιδιαίτερα οι χώρες χαμηλού εισοδήματος έχουν ορισμένα κοινά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα, σε διαφορετικό βέβαια βαθμό η κάθε μια. Τα προβλήματα αυτά είναι το χαμηλό βιοτικό επίπεδο, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας και υποαπασχόλησης, η περιορισμένη εξειδίκευση του εργατικού δυναμικού, οι μεγάλες ανισότητες στη διανομή του εισοδήματος και του πλούτου, η χαμηλή παραγωγικότητα των συντελεστών παραγωγής και ιδίως της εργασίας, η ύπαρξη δυαδικών οικονομιών και κοινωνιών, τα σοβαρά και χρόνια ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών, το μεγάλο (τόσο σε απόλυτα μεγέθη όσο και σε σχέση με το συνολικό προϊόν) εξωτερικό χρέος, η σοβαρή οικονομική και τεχνολογική εξάρτηση από τις αναπτυγμένες χώρες, καθώς και η μεταφορά προτύπων, θεσμών και αξιών των αναπτυγμένων χωρών, συχνά ακατάλληλων για τις αναπτυσσόμενες χώρες. Αναλυτικότερα τα χαρακτηριστικά αυτά είναι τα εξής :

1. Το χαμηλό βιοτικό επίπεδο και η χαμηλή ποιότητα ζωής

Στις αναπτυσσόμενες χώρες, το βιοτικό επίπεδο και η ποιότητα ζωής ενός πολύ μεγάλου ποσοστού του πληθυσμού είναι πολύ χαμηλά σε σύγκριση με τις αναπτυγμένες. Το χαμηλό βιοτικό επίπεδο αποκαλύπτεται κυρίως από το χαμηλό κατά κεφαλή πραγματικό προϊόν, ενώ η χαμηλή ποιότητα ζωής διαπιστώνεται κυρίως από την ανεπαρκή προσφορά υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας, το χαμηλό επίπεδο

εκπαίδευσης, καθώς και ορισμένους άλλους δείκτες, όπως π.χ. τη μικρή κατά κεφαλή κατανάλωση ενέργειας, τη χαμηλή κατά κεφαλή κατανάλωση τσιμέντου και χάλυβα, το χαμηλό προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση, το υψηλό ποσοστό βρεφικής θνησιμότητας, το μικρό κατά κεφαλή αριθμό αυτοκινήτων, τηλεφωνικών συσκευών, ραδιοφώνων, κτλ.

Πολλοί από τους παραπάνω παράγοντες, που συνιστούν την ποιότητα ζωής, δεν μπορούν να αποτιμηθούν σε χρηματικούς όρους και να ενσωματωθούν στο βασικό μέτρο του βιοτικού επιπέδου, το κατά κεφαλή πραγματικό προϊόν.

2. Οι υψηλοί ρυθμοί αύξησης του πληθυσμού

Βασικό χαρακτηριστικό των αναπτυσσόμενων χωρών είναι οι υψηλοί ρυθμοί αύξησης του πληθυσμού τους. Ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού σε μία χώρα δίνεται από τον ρυθμό των γεννήσεων μείον το ρυθμό των θανάτων, εκφρασμένων ως ποσοστών του πληθυσμού. Οι αναπτυσσόμενες χώρες χαρακτηρίζονται ταυτόχρονα από υψηλούς σχετικά ρυθμούς γεννήσεων και θανάτων. Οι ρυθμοί όμως των γεννήσεων είναι τόσο υψηλοί στις χώρες αυτές, ώστε οι ρυθμοί αύξησης του πληθυσμού τους να είναι σημαντικότερα υψηλότεροι από τους αντίστοιχους των αναπτυγμένων χωρών. Παρόλο που οι ρυθμοί αύξησης του πληθυσμού σημείωσαν κατά τις τελευταίες δεκαετίες πτωτική τάση στις αναπτυσσόμενες χώρες, εξακολουθούν να είναι σαφώς υψηλότεροι των αντίστοιχων ρυθμών αύξησης του πληθυσμού των χωρών υψηλού εισοδήματος. Όσον αφορά τις χώρες χαμηλού εισοδήματος, την περίοδο 1990 – 2004, ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του συνολικού πληθυσμού τους ήταν 2,2% (United Nations, 2005). Όσον αφορά τις χώρες χαμηλού-μέσου και υψηλού-μέσου εισοδήματος, οι σχετικοί ρυθμοί κατά την αντίστοιχη περίοδο ήταν 1,1% και 0,9%, ενώ για τις χώρες υψηλού εισοδήματος ήταν 0,8%.

Σημειώνεται ότι το πρότυπο της αύξησης του πληθυσμού ακολουθεί τρία στάδια ή φάσεις που συνιστούν τη «δημογραφική μετάβαση» των χωρών :

Κατά τη πρώτη φάση παρατηρούνται υψηλοί ρυθμοί γεννήσεων, οι οποίοι συνδυάζονται με υψηλούς ρυθμούς θανάτων. Κατά τη δεύτερη φάση παρατηρούνται υψηλοί ρυθμοί γεννήσεων, οι οποίοι συνδυάζονται με πτώση των ρυθμών θανάτων. Κατά τη τρίτη φάση παρατηρούνται χαμηλοί ρυθμοί γεννήσεων, οι οποίοι συνδυάζονται με χαμηλούς ρυθμούς θανάτων.

Αποτέλεσμα της διαδικασίας αυτής είναι να παρατηρείται καταρχήν μικρή αύξηση του πληθυσμού (1^η φάση), κατόπιν διεύρυνση των ρυθμών αύξησής του (2^η φάση) και κατόπιν μείωσή τους (3^η φάση). Οι αναπτυγμένες χώρες βρίσκονται κατά κανόνα στη τρίτη φάση. Οι αναπτυσσόμενες βρίσκονταν στην δεύτερη φάση, έχουν όμως οδηγηθεί και μάλιστα με ταχείς ρυθμούς στη τρίτη.

Η πτώση των ρυθμών αύξησης του πληθυσμού στις αναπτυσσόμενες χώρες γίνεται με ρυθμούς που δεν γνώρισαν οι αναπτυγμένες. Σύμφωνα με στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας :

Ø Χώρες χαμηλού εισοδήματος. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του πληθυσμού τους περιορίστηκε από 2,2% τη δεκαετία του 1970 σε 2% τη δεκαετία του 1980 και την περίοδο 1990 – 2004.

Ø Χώρες χαμηλού – μέσου εισοδήματος. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του πληθυσμού τους περιορίστηκε από 3,5% τη δεκαετία του 1970 σε 1,7% τη δεκαετία του 1980 και σε 1,1% την περίοδο 1990 – 2004.

Ø Χώρες υψηλού – μέσου εισοδήματος. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του πληθυσμού τους περιορίστηκε από 2,5% τη δεκαετία του 1970 σε 2% τη δεκαετία του 1980 και σε 0,9% την περίοδο 1990 – 2004.

Ø Χώρες υψηλού εισοδήματος. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του πληθυσμού τους έχει σταθεροποιηθεί στο 0,7-0,8% (0,8% τη δεκαετία του 1970, 0,7% τη δεκαετία του 1980 και 0,8% την περίοδο 1990 – 2004.

Οι αναπτυσσόμενες χώρες χαρακτηρίζονται παράλληλα από υψηλούς ρυθμούς αύξησης του αστικού πληθυσμού τους. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του αστικού πληθυσμού στις χώρες χαμηλού εισοδήματος κατά την περίοδο 1990 – 2004 ήταν 3,3%. Οι αντίστοιχοι ρυθμοί αύξησης του αστικού πληθυσμού των χωρών χαμηλού – μέσου, υψηλού – μέσου και υψηλού εισοδήματος κατά την ίδια περίοδο ήταν 2,8%, 1,3% και 1,1%. Εξαιτίας των υψηλών ρυθμών αύξησης του αστικού πληθυσμού στις αναπτυσσόμενες χώρες, παρατηρήθηκαν υψηλοί ρυθμοί αστικοποίησης των χωρών αυτών κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Σημειώνεται ότι ο ρυθμός αστικοποίησης δίνεται από τη διαφορά μεταξύ του ρυθμού αύξησης του αστικού πληθυσμού και του ρυθμού αύξησης του συνολικού πληθυσμού. Αν δεν ληφθεί υπόψη η μετανάστευση από το εξωτερικό, η αστικοποίηση αυξάνει είτε εξαιτίας του ότι ο ρυθμός φυσικής αύξησης του αστικού πληθυσμού είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο του αγροτικού πληθυσμού είτε λόγω της εσωτερικής μετανάστευσης.

5.4 Η ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Ένα βασικό χαρακτηριστικό των αναπτυσσόμενων χωρών είναι η υψηλή συμμετοχή του αγροτικού τομέα στο συνολικό προϊόν και την απασχόληση.

Με μια ματιά στην κλαδική κατανομή του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (GDP) στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι αντιληπτό πως διαπιστώνεται μεγάλη συμμετοχή του αγροτικού τομέα των χωρών χαμηλού εισοδήματος και περιορισμένη συμμετοχή του τομέα των υπηρεσιών. Ειδικότερα σε πολλές χώρες χαμηλού εισοδήματος, ο αγροτικός τομέας εξακολουθεί να αποτελεί πάνω από το 40% του GDP (π.χ. Αιθιοπία, Ρουάντα, Τανζανία), ενώ σε ορισμένες πάνω και από 50% (Μπουρούντι, Κονγκό). Αντιθέτως στις χώρες υψηλού εισοδήματος ο αγροτικός τομέας συνιστά ένα πολύ μικρό ποσοστό του GDP που δεν υπερβαίνει το 4%, ενώ σε πολλές έχει συρρικνωθεί στο 1% (π.χ. Βέλγιο, Γερμανία, Ιαπωνία, Μεγάλη Βρετανία, ΗΠΑ), με εξαίρεση την Ελλάδα, όπου ο αγροτικός τομέας αποτελεί το 7% του GDP.

Σε πολλές χώρες χαμηλού εισοδήματος, ο τομέας των υπηρεσιών δεν υπερβαίνει το 30% του GDP (π.χ. Κονγκό, Νιγηρία, Μπουρούντι), όταν στις χώρες υψηλού εισοδήματος ο τομέας των υπηρεσιών αποτελεί κατά κανόνα πάνω από το 70% του GDP. Από τις ελάχιστες περιπτώσεις χωρών υψηλού εισοδήματος με χαμηλή συμμετοχή του τομέα των υπηρεσιών στο GDP είναι η Σαουδική Αραβία (μόλις 37% του GDP).

5.5 Η ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ

Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά των αναπτυσσόμενων χωρών είναι η χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας, δηλαδή το χαμηλό προϊόν ανά εργαζόμενο, που οφείλεται αφενός στη στενότητα διάθεσης των συμπληρωματικών συντελεστών παραγωγής, και συγκεκριμένα του φυσικού κεφαλαίου και της διοίκησης (management), και αφετέρου στην κακή ποιότητα της ίδιας της εργασίας. Σε τελευταία ανάλυση, η χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας οφείλεται στις ανισοροπίες που χαρακτηρίζουν τις αναπτυσσόμενες χώρες όσον αφορά τη διάθεση

παραγωγικών συντελεστών και τις περιορισμένες δυνατότητες υποκατάστασης μεταξύ των συντελεστών αυτών που τις χαρακτηρίζουν.

Η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας προϋποθέτει σημαντικές επενδύσεις τόσο σε κεφαλαιουχικά αγαθά, για την αύξηση της ποσότητας και τη βελτίωση της ποιότητας του φυσικού κεφαλαίου, όσο και στους τομείς της εκπαίδευσης και εξειδίκευσης, για την αύξηση του ανθρώπινου κεφαλαίου. Ανθρώπινο κεφάλαιο είναι το απόθεμα γνώσης και ικανοτήτων του εργαζόμενου πληθυσμού. Κατά συνέπεια, το ανθρώπινο κεφάλαιο συσσωρεύεται. Υπ' αυτή την έννοια, η εργασία δεν μπορεί να θεωρείται ως ένας ενιαίος συντελεστής παραγωγής. Για το λόγο αυτό διακρίνεται σε ειδικευμένη και ανειδίκευτη.

Το ανθρώπινο κεφάλαιο εξαρτάται από το βιοτικό επίπεδο και την ποιότητα ζωής του πληθυσμού, καθώς και από το επίπεδο της εκπαίδευσης και της εξειδίκευσης και γενικότερα των ικανοτήτων του. Εξαιτίας του σχετικά χαμηλά βιοτικού επιπέδου και του επιπέδου εκπαίδευσης και εξειδίκευσης των αναπτυσσόμενων χωρών, αλλά και των προτύπων παραγωγής που επικρατούν στις χώρες αυτές, το απόθεμα του ανθρώπινου κεφαλαίου τους είναι ανεπαρκές. Καθώς όμως βελτιώνεται το επίπεδο ανάπτυξης, αυξάνεται το απόθεμα του ανθρώπινου κεφαλαίου και η δομή του εργατικού δυναμικού μεταβάλλεται υπέρ της ειδικευμένης εργασίας, αφού το φυσικό κεφάλαιο και το ανθρώπινο κεφάλαιο (η ειδικευμένη εργασία) υποκαθιστούν σταδιακά την ανειδίκευτη εργασία. Το χαμηλό βιοτικό επίπεδο και η χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας, εξαιτίας της ανεπάρκειας του φυσικού και του ανθρώπινου κεφαλαίου, συνιστούν αμοιβαία ενισχυμένα οικονομικά και κοινωνικά φαινόμενα των αναπτυσσόμενων χωρών και αποτελούν παράλληλα τις κυριότερες εκδηλώσεις και τους σημαντικότερους προσδιοριστικούς παράγοντες της υπανάπτυξης.

5.6 Η ΕΚΤΕΤΑΜΕΝΗ ΠΑΙΔΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό των αναπτυσσόμενων χωρών είναι η εκτεταμένη παιδική εργασία. Αξιοπίστες εκτιμήσεις της παιδικής εργασίας είναι πολύ δύσκολο να υπάρξουν. Ο σημαντικότερος λόγος είναι ότι σε πολλές από τις αναπτυσσόμενες χώρες η παιδική εργασία είναι απαγορευμένη ή θεωρείται ανύπαρκτη από τις αρμόδιες αρχές, με συνέπεια να μη δηλώνεται από όσους απασχολούν παιδιά και να μην καταγράφεται στα επίσημα στατιστικά στοιχεία. Επιπλέον, τα σχετικά με την παιδική εργασία στοιχεία είναι υποεκτιμημένα, γιατί δεν περιλαμβάνουν την παιδική εργασία στο πλαίσιο της οικογένειας, είτε σε αγροτικές δραστηριότητες είτε σε άλλες δραστηριότητες του νοικοκυριού.

Αν και τα ποσοστά της παιδικής εργασίας διαχρονικά ακολουθούν πτωτική τάση σε όλες τις ομάδες χωρών, εκτός των χωρών υψηλού εισοδήματος όπου η παιδική εργασία είναι μηδενική, εξακολουθούν να είναι σημαντικά. Όσον αφορά τις 50 χώρες με την λιγότερη ανάπτυξη (Least Developed Countries –LDCs), όπου το πρόβλημα της παιδικής εργασίας είναι οξύτερο, παρατηρούμε πως ένα πολύ σημαντικό ποσοστό των παιδιών μετέχει ενεργά στην οικονομική δραστηριότητα. Συγκεκριμένα :

Ø Σε ορισμένες LDCs η συμμετοχή στην οικονομική δραστηριότητα εκτείνεται σε ποσοστό άνω του 60% του συνόλου των παιδιών, αγοριών και κοριτσιών (Μπουρκίνα Φάσο, Γουινέα-Μπισσώ, Τόγκο, Δημοκρατία Κεντρικής Αφρικής και Τσάντ), ενώ σε μία (Σιέρα Λεόνε) καλύπτει άνω του 60% των κοριτσιών

Ø Σε ορισμένες LDCs η συμμετοχή στην οικονομική δραστηριότητα εκτείνεται σε ποσοστό μεταξύ 40% και 60% του συνόλου των παιδιών (Κονγκό, Τανζανία, Νεπάλ, Γουινέα, Καμπότζη και Αιθιοπία)

Ø Σε ορισμένες LDCs η συμμετοχή στην οικονομική δραστηριότητα εκτείνεται σε ποσοστό μεταξύ 20% και 40% του συνόλου των παιδιών (Γκάμπια, Μαδαγασκάρη, Ρουάντα, Λεσόθο, Σενεγάλη, Μπουρούντι), ενώ σε άλλες μεταξύ 20% και 40% των αγοριών (Μαλί, Σουδάν και Μπαγκλαντές).

5.7 Η ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΑΝΙΣΟΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ Η ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΤΟΥ ΣΤΑ ΥΨΗΛΟΤΕΡΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΑ ΚΛΙΜΑΚΙΑ

Ήδη από τη δεκαετία του 1960, ο S.Kuznets (νομπελίστας οικονομολόγος), ερευνώντας το ζήτημα της διανομής του εισοδήματος στις αναπτυγμένες και τις αναπτυσσόμενες χώρες, διαπίστωσε, πρώτον, ότι το μερίδιο του εισοδήματος που λαμβάνουν οι ανώτερα εισοδηματικές τάξεις είναι σαφώς υψηλότερο στις αναπτυσσόμενες χώρες σε σχέση με τις αναπτυγμένες και, δεύτερον, ότι το μερίδιο του συνολικού εισοδήματος που λαμβάνουν οι κατώτερες εισοδηματικές τάξεις δεν εμφανίζει τέτοιες σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των δύο αυτών ομάδων χωρών. Οι διαπιστώσεις αυτές του Kuznets φαίνεται να επαληθεύονται και σήμερα.

Στις χώρες χαμηλού εισοδήματος, το υψηλότερο 10% του πληθυσμού κατέχει από το 24,2% έως το 40,6% του συνολικού εισοδήματος ή της συνολικής δαπάνης, ενώ στις χώρες υψηλού εισοδήματος, από το 21,3% έως το 29,9%.

Έτσι, λοιπόν, ενώ σε καμία χώρα υψηλού εισοδήματος το υψηλότερο 10% του πληθυσμού δεν έχει πάνω από το 30% του συνολικού εισοδήματος ή της συνολικής δαπάνης, το ποσοστό αυτό φαίνεται να έχει ξεπεραστεί σε πολλές χώρες χαμηλού εισοδήματος, ιδιαίτερα στο Νεπάλ (40,6%), το Νίγηρα (35,4%), την Ουγκάντα (34,9%)

και την Κένυα (33,9%). Στις χώρες αυτές, το υψηλότερο 10% του πληθυσμού κατείχε, τουλάχιστον κατά το έτος διεξαγωγής της έρευνας, περισσότερο από το 1/3 του συνολικού εισοδήματος ή της συνολικής δαπάνης. Αλλά και σε πολλές χώρες χαμηλού-μέσου εισοδήματος το υψηλότερο 10% του πληθυσμού κατείχε πάνω από το 1/3 του συνολικού εισοδήματος ή της συνολικής κατανάλωσης κατά το έτος διεξαγωγής της έρευνας και ιδιαίτερα στην Κολομβία (46,9%), τη Βραζιλία (45,8%), το Περού (43,2%) και τις Φιλιππίνες (36,3%). Το ίδιο παρατηρείται και σε χώρες υψηλού-μέσου εισοδήματος όπως στη Χιλή (47%), την Αργεντινή (39,6%) και το Μεξικό(39,4%).

5.8 ΣΧΕΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ

Η ταχεία πρόοδος στις τεχνολογίες και οι ραγδαίες εξελίξεις της αγοράς που πραγματοποιούνται στο χώρο των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας (ΤΠΕ) έχουν αντίκτυπο σε σχεδόν όλη την κοινωνία όχι μόνο στον ανεπτυγμένο βορρά αλλά επίσης και στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Ενώ η αποκαλούμενη 'ψηφιακή επανάσταση' γεννά πραγματικά μία παγκόσμια ροή πληροφοριών και αλλάζει ριζικά τη λειτουργία των επιχειρήσεων, των αγορών και της πολιτικής, ο όρος "χάσμα της ψηφιακής υστέρησης" υποδεικνύει ότι όλοι δεν επωφελούνται από αυτές τις επαναστατικές αλλαγές. Παρατηρείται μεγάλο χάσμα μεταξύ αυτών που έχουν πρόσβαση στις ΤΠΕ και αυτών που δεν διαθέτουν.

Ένα τρίτο (1/3) του παγκόσμιου πληθυσμού δεν έχει τηλεφωνήσει ποτέ στη ζωή του. Πλέον των 3 δισεκατ. ανθρώπων δεν έχουν χρήματα να δαπανήσουν για υπηρεσίες επικοινωνιών ή ζουν σε αγροτικές και απομακρυσμένες περιοχές στις οποίες σπάνια υπάρχει πρόσβαση σε

τεχνολογίες πληροφορίας ή επικοινωνίας. Το γεγονός αυτό είναι ενοχλητικό αλλά δεν δικαιολογεί, από μόνο του, την περίληψη της προώθησης των ΤΠΕ στις προσπάθειες συνεργασίας για την ανάπτυξη. Τελικά, θα μπορούσε κανείς να διερωτηθεί κατά πόσο χρειάζεται να συζητείται η πρόσβαση σε υπολογιστές τη στιγμή που τα ίδια άτομα δεν έχουν ηλεκτρικό ή πόσιμο νερό. Ο προϋπολογισμός για την ανάπτυξη είναι περιορισμένος και η αναπτυξιακή πολιτική πρέπει να σχεδιάζεται βάσει καθορισμού προτεραιοτήτων.

Η τεχνολογική υστέρηση έχει σαν επακόλουθο την απώλεια ανταγωνιστικότητας σε οικονομικό επίπεδο, μεταξύ των διαφόρων χωρών. Το τεχνολογικό και οικονομικό κενό που δημιουργείται διευρύνει το ψηφιακό χάσμα. Χρειάζονται λοιπόν κάποιες ενέργειες που θα οδηγήσουν σε οικονομική αναβάθμιση της αγοράς. Σε αυτές τις ενέργειες περιλαμβάνεται και η χρήση ευρυζωνικών υπηρεσιών.

Τα ευρυζωνικά δίκτυα και υπηρεσίες είναι αυτά που εγγυώνται σε κάθε εποχή την απρόσκοπτη και διαφανή πρόσβαση όλων των πολιτών στην πληροφορία και τα συστήματα επικοινωνίας, για την εκπλήρωση των αναγκών τους. Επειδή το περιβάλλον αυτό χαρακτηρίζεται από μια διαρκή δυναμική και βρίσκεται πάντα υπό διαμόρφωση, δεν μπορεί να γίνει αναφορά σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά δικτύου και ειδικά σε συγκεκριμένο ρυθμό μετάδοσης πάνω από τον οποίο ένα δίκτυο χαρακτηρίζεται ευρυζωνικό.

Ευρυζωνική πρόσβαση λοιπόν και ευρυζωνικές υπηρεσίες ορίζεται σε ευρεία έννοια το προηγμένο, εφικτό και καινοτόμο από πολιτική, οικονομική και τεχνολογική άποψη, περιβάλλον αποτελούμενο από:

- την παροχή γρήγορων συνδέσεων σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού και με ανταγωνιστικές τιμές, χωρίς εγγενείς περιορισμούς στα συστήματα μετάδοσης και τον τερματικό εξοπλισμό των επικοινωνούντων άκρων

- την κατάλληλη δικτυακή υποδομή που: α) επιτρέπει την κατανεμημένη ανάπτυξη υπαρχόντων και μελλοντικών δικτυακών εφαρμογών και πληροφοριακών υπηρεσιών, β) ικανοποιεί τις εκάστοτε ανάγκες των εφαρμογών σε εύρος ζώνης, αναδραστικότητα και διαθεσιμότητα, και γ) είναι ικανή να αναβαθμίζεται συνεχώς και με μικρό επιπλέον κόστος ώστε να εξακολουθεί να ικανοποιεί τις ανάγκες όπως αυτές αυξάνουν και μετεξελίσσονται με ρυθμό και κόστος που επιτάσσονται από την πρόοδο της πληροφορικής και της τεχνολογίας επικοινωνιών

Οι αναπτυσσόμενες χώρες πρέπει να αποκτήσουν τα εργαλεία για την εφαρμογή της Διακήρυξης του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (World Trade Organization - WTO) στο Doha του Κατάρ, σχετικά με τα Ζητήματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας που άπτονται του Εμπορίου (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights – TRIPS) , τη Δημόσια Υγεία τις ΤΠΕ και την ευρυζωνικότητα και να «χρησιμοποιήσουν στο έπακρο» τις εναλλακτικές δυνατότητες που προσφέρει η συνθήκη TRIPS για την «προώθηση της πρόσβασης όλων στα φάρμακα». Ο Οργανισμός πρέπει να βοηθήσει τις αναπτυσσόμενες χώρες να διευθετήσουν τα θέματα που σχετίζονται με τους περιορισμούς [των δικαιωμάτων των δημιουργών] και τις εξαιρέσεις [από την καταβολή της νόμιμης αποζημίωσης στους δημιουργούς] όσον αφορά στις ευρεσιτεχνίες και την πνευματική ιδιοκτησία προς όφελος της δικαιοσύνης, της ανάπτυξης και της καινοτομίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η διάκριση των χωρών σε αναπτυσσόμενες και αναπτυγμένες αποτελεί μια διαδικασία αξιολόγησης της οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας μιας χώρας, όπως και της γενικότερης αναπτυξιακής της δραστηριότητας. Η διαδικασία αυτή, η οποία ξεκίνησε στα τέλη της δεκαετίας του 1940 στα πλαίσια μιας συστηματικής ανάλυσης του προβλήματος της οικονομικής ανάπτυξης, έρχεται να επιβεβαιώσει την ύπαρξη δύο εντελώς διαφορετικών κόσμων, του αναπτυσσόμενου και του αναπτυγμένου. Πρόκειται για δυο κόσμους με διαφορετικά χαρακτηριστικά, διαφορετικές ανάγκες και τεράστιες διαφορές να τους χωρίζουν σε πάρα πολλούς τομείς.

Οι αναπτυσσόμενες χώρες αποτελούν μια μεγάλη και εξαιρετικά διαφοροποιημένη ομάδα χωρών. Πρόκειται για χώρες που παρουσιάζουν διαφορετικές ιδιαιτερότητες και ανάγκες η καθεμία. Ωστόσο, υπάρχουν κάποια βασικά στοιχεία (π.χ. χαμηλό βιοτικό επίπεδο, χαμηλό κατά κεφαλή εισόδημα, χαμηλή παραγωγικότητα, μεγάλοι ρυθμοί πληθυσμιακής αύξησης, κ.α.), τα οποία αποτελούν βασικά χαρακτηριστικά των περισσότερων από αυτές.

Οι διαφορές που υπάρχουν μεταξύ του αναπτυσσόμενου και του αναπτυγμένου κόσμου, σε διάφορους τομείς (π.χ. βιοτικό επίπεδο, υποδομές, οικονομική κατάσταση, κ.α.), είναι τεράστιες. Παρά τις έντονες και συνεχείς προσπάθειες που γίνονται όλα τα τελευταία χρόνια για την άμβλυνση αυτών των διαφορών, υπάρχουν πολλά βήματα που πρέπει να γίνουν ακόμη, ώστε να μην μιλάμε για δύο εντελώς «διαφορετικούς κόσμους».

Η μεταφορά τεχνολογίας και τεχνογνωσίας από τις αναπτυγμένες προς τις αναπτυσσόμενες χώρες θα βοηθήσει σημαντικά και ουσιαστικά στην περαιτέρω ανάπτυξή τους. Ωστόσο, η μεταφορά αυτή ενέχει τον κίνδυνο

της αυξανόμενης εξάρτησης του αναπτυσσόμενου από τον αναπτυγμένο κόσμο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βαβούρας Ι., (2003), Πολιτική Οικονομικής Ανάπτυξης, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Κωνσταντινίδης Σ., (2009) Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο και Δίκαιο των Διεθνών Οικονομικών Οργανισμών

Πανοπούλου Μ., (2010), Τεχνολογία και Ανταγωνιστικό Περιβάλλον.

Συριόπουλος Κ., (2004), Χρηματοοικονομική Διοίκηση. Πανεπιστημιακές Παραδόσεις.

Χατζηδημητρίου Ι.Α., (2003) Διεθνείς Επιχειρηματικές Δραστηριότητες

Χατζηδημητρίου Ι.Α., (2005) Η Επιχείρηση στο Διεθνές Οικονομικό Περιβάλλον, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις.

Correa C., (2007) Guidelines for the examination of pharmaceutical patents: developing a public health perspective

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

<http://www.techpress.gr/index.php/archives/3490>

<http://portal.kathimerini.gr/4Dcgi/4dcgi/ w articles kathextra 1 20/07/2007 1977>

62

<http://www.gbrconsulting.gr/greek/articles/technology%20transfer%20in%20franc hising.html>

www.lignite.gr/OPET/hcn/ARKAT/Mechanisms.pdf

<http://www.ecotec.gr/article.php?ID=281>